

Minna Varis-Virtanen

Yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kokemuksia ryhmäkodin palveluista

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

20.1.2016

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Minna Varis-Virtanen Yksintulleiden turvapaikanhakijoiden kokemuksia ryhmäkodin palveluista 54 sivua + 1 liite Kevät 2016
Tutkinto	Sosiaaliala
Koulutusohjelma	Sosionomi (AMK)
Ohjaaja(t)	lehtori Terhi Salokannel-Stenberg lehtori Katja Ihamäki
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kokemuksia siitä, millaiset ryhmäkodin tarjoamat palvelut tukevat heitä integroitumisessa uuteen yhteiskuntaan. Tavoitteena oli myös selvittää, löytyykö ryhmäkodin tarjoamiin kotouttamispalveluihin uusia näkökulmia palvelujen kehittämistyön tueksi. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Espoon ryhmäkodin kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen ja aineistonhankintametodina on käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluun osallistui kolme ryhmäkodin asiakasta, jotka olivat asuneet ryhmäkodissa neljästä viiteen kuukautta. Aineisto kerättiin heinäkuussa ja marraskuussa 2015. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Teoreettisena opinnäytetyön viitekehyksenä on kotoutuminen. Lisäksi teoreettisessa osuudessa perehdyttiin aihealueeseen liittyvään pakolaiskirjallisuuteen, aiempiin tutkimuksiin, tilastoihin, lainsäädäntöön ja palvelujen laadunarviointiin.</p> <p>Tutkielman tulosten mukaan kotoutumisen edistämiseksi keskeisimpinä koettuja asioita olivat ryhmäkodin ohjaajien vähäinen vaihtuminen, ohjaajien yhtenäiset toimintalinjat ja nuorten tasa-arvoinen kohtelu. Arkitoimintoihin toivottiin konkreettisia muutoksia, kuten lisää pesutiloja, sekä mahdollisuutta jakaa makuutilat yhteisen kansalaisuuden mukaan. Nuorille mieluisat harrastukset, koulun käynti ja itse määritelty vapaa-ajan viettotapa esiintyivät erityisen tärkeässä roolissa nuorten kotoutumisessa.</p> <p>Kotouttamistyössä on tärkeää panostaa alkuvaiheen palveluihin, ja siitä syystä ryhmäkodin kotouttamistoimiin tähtävää palvelua suunniteltaessa on tärkeää huomioida myös palveluista hyötyvien asiakkaiden mielipide. Kotoutumisen ja nuorille tarpeellisen tasapainoisen kehityksen kannalta olisi ohjaajien rekrytoinnissa kiinnitettävä huomiota henkilöstön ammatilliseen osaamiseen ja nuorten palvelutarpeiden tunnistamiseen. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta kokonaisvaltaisen kotoutumisen edistämiseksi. Tästä opinnäytetyöstä saatuja tuloksia voidaan hyödyntää osana palvelujen kehittämistyötä erilaisissa turvapaikanhakijoiden alaikäisyksiköissä.</p>	
Avainsanat	kotoutuminen, pakolaisuus, palvelun laadunarviointi, ryhmäkoti, alaikäinen turvapaikanhakija

Author Title	Minna Varis-Virtanen Experiences of Minor Asylum Seekers about Group Home Services
Number of Pages	54 pages + 1 appendix
Date	Spring 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Terhi Salokannel-Stenberg, Senior Lecturer Katja Ihamäki, Senior Lecturer
<p>The aim of the thesis was to look into experiences of minor asylum seekers on what kind of services in a group home support them in integrating into a new society. Another aim was to find out if there are any new perspectives to services of integration that can be applied to improve the services. This thesis has been conducted in co-operation with a group home of Espoo.</p> <p>The thesis is qualitative and the method for gathering the material was half structured interview. Three group home residents took part in the interviews. Each interviewee had lived in a group home from four to five months. The data was collected in July and November of 2015. Content analysis was used as a method of analysis and the theoretical frame of reference of the thesis is social exclusion. The theoretical part of the thesis also discusses refugees, integration and quality of services.</p> <p>According to the results the key factors in promoting integration were permanent social workers, mutual lines of action between social workers and equal treatment of the youth. The residents wished for more concrete changes to everyday living including more bathrooms and the possibility to share a room with people of the same nationality. Pleasant hobbies, going to school and self-determined free time played a significant role in the integration of the youth.</p> <p>Under-aged asylum seekers who arrive alone need special support and guidance in order to accomplish comprehensive integration. It is important to invest in the initial phase of integration, which is why it is necessary to hear the opinions of the residents while planning the integrating services of the group home. In order for the youth to grow and integrate properly it is essential to pay attention to the level of professionalism of people who apply for positions at the group home and their ability to recognize the needs of the residents. The results from this thesis can be utilized in the development process of group homes for under-aged asylum seekers.</p>	
Keywords	asylum seeker, group home, integration, evaluation of quality of services, refugee

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Maahanmuuttopalveluja ohjaavat tekijät	2
2.1	Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö	3
2.2	Turvapaikanhakija	6
3	Integroitumiseen tähtäävä toiminta	7
3.1	Kotouttaminen ja kotoutuminen	7
3.2	Laadunarviointi ja kehittämistyö maahanmuuttajapalveluissa	9
4	Ilman huoltajaa Suomeen tulevat alaikäiset turvapaikanhakijat	11
4.1	Turvapaikanhakuprosessi	13
4.2	Nuorten kotoutumista edistävät tekijät	14
5	Espoon ryhmäkoti osana Suomen maahanmuuttopalveluja	17
5.1	Espoon ryhmäkoti	17
5.2	Ryhmäkodissa tarjottavat kotouttamispalvelut	18
5.3	Palvelujen laadun kehittäminen ryhmäkodissa	20
6	Opinnäytetyön toteutus	22
6.1	Tutkimuskysymykset	22
6.2	Aineistonkeruumenetelmä	23
6.3	Asiakkaiden haastattelu	25
6.4	Haastatteluaineiston analyysi	28
7	Haastattelun tulokset	29
7.1	Ryhmäkodin tarjoamat fyysiset puitteet	29
7.2	Nuorten näkemyksiä ohjaajien ja edustajien toiminnasta	32
7.3	Kokemuksia terveydenhoidosta	36
7.4	Vapaa-aika ja harrastusten merkitys	38
7.5	Muita kokemuksia ryhmäkodin arjessa	40
8	Johtopäätökset	43
8.1	Turvallinen arki kotoutumisen edistäjänä	43
8.2	Kotouttamistoimien laatuun vaikuttavat tekijät	45
8.3	Paremmen arjen kotouttamispalvelut	46

9	Pohdinta	48
	Lähteet	51
	Liitteet	
	Liite 1. Haastattelukysymykset	

1 Johdanto

Maailmassa on meneillään suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. YK:n pakolaisjärjestön mukaan kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet pakenemaan sotia, vainoja ja konflikteja. Erilaiset kansainväliset sopimukset velvoittavat myös EU-maita vastaanottamaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita – myös Suomen. Tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median aikaansaamana kuva Suomea uhkaavasta kriisistä on kuitenkin liioiteltu. Vaikka Suomeen on tullut ennätysmäärä pakolaisia viimeisen vuoden aikana, ovat luvut maailmanlaajuisesti vielä pieniä. (Sisäministeriö 2016.)

Kansainvälisesti katsoen suomalaisessa yhteiskunnassa on toimiva palvelu- ja viranomaisjärjestelmä. Kansalaiset tarvitsevat monenlaisia palveluja elämänsä eri vaiheissa. Uudet asiakasryhmät sekä uudet palveluntarpeet testaavat järjestelmän toimivuutta. Vähemmistötaustainen asiakas voi tuoda esiin sellaisia piilossa olevia palveluntarpeita, joiden tyydyttäminen hyödyttää myös muuta väestöä. (Ekholm – Salmenkangas 2008: 72.)

Työelämän yhteistyökumppaniksi löytyi Espoon ryhmäkoti, joka on alaikäisten yksin Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus. Suoritin ryhmäkodissa kaksi opintoihini liittyvää harjoittelujaksoa vuosina 2014–2015. Ensimmäistä niistä suorittaessani, oli kulunut vajaa vuosi siitä, kun ryhmäkoti oli kokenut suuria sisäisiä ja ulkoisia muutoksia. Myös Maahanmuuttovirasto oli antanut ohjeistuksen ryhmäkodeille alkaa kattavan palvelujen laadunkehittämisen prosessin turvaamaan jokaisen asiakkaan yksilölliset ja laadukkaat palveluntarpeet. Useat siihen liittyvät opinnäytetyön toteuttamiseksi ajattelemamme kehittämishankkeet osoittautuivat kuitenkin liian laaja-alaisiksi opinnäytetyöhön käytettävien resurssien puitteissa. Sosiaalipalvelujen kehittämisessä ovat keskiössä kulloinkin olemassa olevat poliittiset ja taloudelliset resurssit sekä yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin kannalta tärkeät laadulliset tekijät. Siksi päädyin lopulta ajatukseen, että ryhmäkodin perustehtävän ja laadun kehittämisen kannalta yksi keskeisimpiä asioita olisi selvittää, millaisina alaikäiset maahanmuuttaja-asiakkaat kokevat ryhmäkodissa saamansa palvelut. Aikaisempaa tutkimustietoa aiheesta ei löytynyt, joten aloin toteuttaa tutkielmaa palvelujen laadun kehittämisen näkökulmasta. Nuorten uuteen yhteiskuntaan kotoutumisen ja integroitumisen kannalta on tärkeää saada heidän oma äänensä kuuluviin heitä koskevien palvelujen tuottamisessa. Jos tarjottavat

palvelut suunnitellaan kuulematta asiakkaita, ei voida olla varmoja, että ne palvelevat heidän tarpeitaan. Maailma muuttuu, ja muutoksen tuomiin haasteisiin on tärkeä pystyä vastaamaan. Alaikäisille turvapaikanhakijoille suunnattavien palvelujen sisältöjä kehittämällä voidaan kohdentaa vähäiset resurssit niihin palveluihin, mistä on asiakkaille, ja siten koko yhteiskunnalle eniten hyötyä.

Aloittaessani opinnäytetyön tekemisen noin vuosi sitten, oli Suomeen yksin tulevien alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä ollut vakiintunut 70–200 henkilöön vuodessa (ks. kuvio1.). Suomessa tehtyä alaikäisten kotoutumispalveluihin liittyvää tutkittua tietoa ei ollut paljon saatavilla. Koska Suomi on nyt uusien haasteiden edessä pyrkiessään kotouttamaan tulevaisuudessakin yhä enenevässä määrin uusia turvapaikanhakijoita, olisi kotouttamistoimiin liittyvää laajempaa tutkimustyötä tärkeää tehdä lisää.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen, ja sen tavoitteena on selvittää Espoon ryhmäkodissa asuvien nuorten kokemuksia heidän siellä saamistaan kotouttamispalveluista. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimuskysymykset, joihin pyrittiin löytämään vastaukset, ovat: Mitkä ryhmäkodin tarjoamat palvelut tukevat nuoria parhaiten heidän kotoutumisessaan uuteen yhteiskuntaan? Mitkä asiat nuorten mielestä parantavat/heikentävät ryhmäkodissa tarjottavien palvelujen laatua? Mitä ryhmäkodissa tarjottavia palveluja nuorten mielestä kannattaisi kehittää?

2 Maahanmuuttopalveluja ohjaavat tekijät

Turvapaikanhakuprosessiin liittyvää käytäntöä määrittää joukko kansainvälisiä sopimuksia, EU:n sisällä tehdyt päätökset ja Suomessa säädetyt lait. Kansainväliset sopimukset määrittelevät pitkälti Suomessa harjoitettavaa turvapaikanhakija- ja pakolaispolitiikkaa. Muuttajien oikeuksille on olemassa kattava kansainvälisen oikeuden kehikko. Sen mukaan kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla maahanmuuttajien perus- ja ihmisoikeuksien täysimääräinen turvaaminen ja kunnioittaminen. Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea ja muita EU:n jäsenmaita vastaanottamaan turvapaikanhakijoita, jotka ovat kansainvälisen suojelun tarpeessa. Kaikilla EU:n jäsenmailla on velvoite kunnioittaa sekä perus- että ihmisoikeuksia, ja pyrkiä turvaamaan niiden täysimääräinen toteutuminen maahanmuuttostatukseen katsomatta. (Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet 2015.)

2.1 Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö

Ulkomaalaisten maahantuloa, -muuttoa ja maasta poistumista säädellään ulkomaalaislaissa. Turvapaikkaa hakevan vastaanotosta säädetään laissa kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta. Kotouttamispalveluista ja kotoutumisen tuesta säädetään laissa kotoutumisen edistämisestä. (Sisäministeriö 2016.)

Tärkeimmät alaikäisen vastaanoton kansainväliset sopimukset ovat YK:n pakolaissopimus ja Lasten oikeuksien sopimus (1959) sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Myös EU:ssa hyväksytty alaikäisiä turvapaikanhakijoita koskeva päätöslauselma on merkittävä. UNHCR:n suositukset alaikäisten turvapaikanhakijoiden suojelusta ovat olleet tärkeänä ohjenuorana monissa maissa. UNHCR:n ja Save The Children –organisaatio laativat yhdessä toimintasuosituksen Ilman Huoltajaa Tulleet Lapset Euroopassa. Näissä kaikissa on turvapaikkaprosessia ja vastaanottoa ohjeistavia säännöksiä. (Sisäasiainministeriö 2016.)

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus (YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948) koskee myös lapsia. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1959) artiklan 22 mukaan lapselle taataan lapsen oikeus saada asianmukaista suojelua ja humanitaarista apua hänen anoessaan pakolaisasemaa. 2 artiklassa määritellään syrjinnän kielto, 6 artiklassa oikeus elämään sekä henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytyksiin. 12 artikla velvoittaa ottamaan huomioon lapsen näkemyksen kaikissa lasta koskevissa asioissa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. 39 artiklassa puolestaan veloitetaan sopimusvaltiot ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin edistystoimiin edistääkseen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista, kun lapsi on joutunut pahoinpitelyyn, kidutuksen, muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun, tai aseellisen selkkauksen kohteeksi. Lapsen toipumisen ja sopeutumisen on lisäksi tapahduttava ympäristössä, joka edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa.

Lapsen oikeuksien sopimus 3 artiklan sanamuoto viittaa artiklan laajaan soveltamiseen lasta koskevissa asioissa niin julkisten kuin yksityisten toimijoiden osalta sisältäen myös toiminnan, joka koskee lapsia ryhmänä. Toimien ja päätösten lapsiin ja lasten oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointia tulisi suorittaa jatkuvasti kaikessa toiminnassa. (Parsons 2010.)

Suomi on ratifioinut ja saattanut lain tasolla voimaan YK:n Yleissopimuksen lapsen oikeuksista (1959). Sopimuksen 3 artiklan 1. kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1959) lisäksi Suomi on sitoutunut noudattamaan Euroopan Neuvoston ihmisoikeussopimusta, Euroopan sosiaalista peruskirjaa ja EU:n uudistettua perusoikeuskirjaa. Kyseiset sopimukset koskevat myös lapsia. (Parsons 2010:19).

Lapsen oikeuksien komitea CRC (the Committee on the Rights of the Child) on painottanut, että lapsen etu tulee olla etusijalla kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa. Toimien ja päätösten lapsiin tai lasten oikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointia tulisi suorittaa jatkuvasti kaikessa toiminnassa. CRC lausuu lasten oikeuksien implementoinnista muun muassa, että lapsen edun periaate vaatii aktiivisia toimia lasten oikeuksien turvaamiseksi sekä lapsen henkiinjäämisen, kehittymisen että hyvinvoinnin edistämiseksi. Lisäksi CRC painottaa, että lapsen oikeuksien sopimus tulee käsittää yhtenäisenä kokonaisuutena. Lapsen etu käsittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutusten arvioinnin. Euroopan unionin neuvosto on antanut turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevista vähimmäisoloista direktiivin 2003/9/EY, jossa alaikäiset ja ilman huoltajaa tulevat alaikäiset on määritelty erikseen henkilöiksi, joilla on erityistarpeita. Lapsen edun määrittäminen edellyttää laajaa ja selvää selvitystä lapsen identiteetistä, kansalaisuudesta, etnisestä ja kulttuurisesta taustasta, kielestä, haavoittuvuudesta ja erityisen suojelun tarpeesta. Yhdenmukaisuuden ja syrjimättömyyden periaate koskee kaikkea toimintaa liittyen alaikäisen yksintulleen lapsen asioiden järjestämistä. (Parsons 2010:16–22.)

Lausunnossa mainitaan, että ilman huoltajaa olevan lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon, myös lapsen edustusta, avustamista, majoitusta ja huoltoa koskevissa asioissa. EU:n perusoikeusvirasto FRA on kehittänyt indikaattoreita lapsen oikeuksien turvaamiseksi, kunnioittamiseksi ja edistämiseksi. Indikaattorit koostuvat lapsen oikeuksien neljästä pääperiaatteesta eli osallistumisesta, yhdenvertaisuudesta, lapsen edusta ja oikeudesta elämään sekä henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytyksiin. (Parsons 2010: 23).

Nämä lasten oikeudet koskevat kaikkia Suomessa oleskelevia lapsia, eivätkä ole sidoksissa lapsen oleskelulupaun tai kansalaisuuteen. Lapsen edun periaate vaatii aktii-

visia toimia lapsen oikeuksien turvaamiseksi ja kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa tulee arvioida päätöksen vaikutus kyseisen lapsen elämään. Lapsen oikeus ja etu on säädetty myös Suomen kansallisessa politiikassa ja lainsäädännössä. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (19.10.2006) pyritään ottamaan huomioon lapsen edun periaate läpileikkaavana periaatteena turvapaikka- ja pakolaispolitiikassa. Turvapaikanhakijoiden vastaanoton osalta ohjelmassa linjataan parannuksesta huomioida eri ryhmien erilaiset tarpeet järjestettäessä turvapaikanhakijoiden vastaanottoa. Tämä sisältää muun muassa vaatimuksen vahvistaa yhtenäiset perusteet vastaanottoyksiköille paluun tukemisessa, neuvonnan kehittämisessä, kuntoutuksessa ja mielen-terveyspalveluissa traumatisoituneille turvapaikanhakijoille, ja erityisesti erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten tarpeiden selvittämisessä ja kotoutustoimissa. (Parsons 2010: 25–26)

Alaikäisen yksin tulleen turvapaikanhakijan oikeuksia kansallisessa lainsäädännössä edustavat myös Suomen Perustuslaissa (1999), Hallintolaissa (2003), Ulkomaalaislaissa (2004) ja laissa Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijan vastaanotosta (1999) säädetyissä laeissa. Tärkein lasten oikeuksia suojaava kansallinen lakimme Lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 2007/417) edustaa kuitenkin lapsia koskevassa kaikessa Suomessa tapahtuvassa päätöksenteossa ensisijaista lasten etuun, suojeluun ja hyvinvointiin tähtäävää toimintaa. Lastensuojelulain keskeisinä periaatteina on lasten suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, lisäksi sen tulisi ensisijaisesti ennaltaehkäistä ongelmia ja niiden syntyä.

Pohjoismaissa on viime aikoina keskusteltu maahan muuttamisen helpottamisesta, mutta toisaalta myös maahanmuuttopolitiikan kiristämisestä. Pakolaispoliittisia linjauksia on perusteltu Suomessa sekä inhimillisistä syistä että Suomen kansantalouden kestokyvyn näkökulmasta. Hallitus antoi uusimman esityksensä maahanmuuttopoliittisista toimenpiteistä 11.9.2015. Media on tuottanut viime kuukausina joka päivä valtaavan määrän pakolaispolitiikkaa ja turvapaikanhakijoita koskevaa informaatiota. Jo pelkästään vuonna 2015 Suomeen tulleen pakolaistulvan vuoksi on selvää, että muutoksia maahanmuuttopolitiikkaan on tehtävä. Heille kaikille on taattava mahdollisimman nopeat ja riittävät kotoutumistoimenpiteet, jotta tulevaisuudessa välttäisi suuremmilta ongelmilta, joita voivat olla esimerkiksi pakolaisten huono-osaisuus ja syrjäytyminen.

2.2 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa ja oikeutta oman kotimaansa ulkopuolisessa valtiossa. Jos turvapaikka myönnetään, henkilö saa pakolaisstatuksen. Turvapaikanhakija ja pakolainen ovat siis eri termejä, sillä turvapaikanhakijan pakolaisuus on vielä selvittämättä. Turvapaikkamenettelyn aikana selvitetään myös, voiko hakija saada oleskeluluvan jollakin toisella perusteella. Myös toissijainen suojelu on yksi peruste oleskeluluvan saamiselle. Lupa myönnetään tilanteessa, jossa turvapaikalle ei ole edellytyksiä ja hakijaa uhkaa omassa maassaan tai pysyvässä asuinmaassaan kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus. Oleskeluluvan myöntäminen on mahdollista myös ilmiselvissä tilanteissa, jolloin hakijan palaaminen kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan ei ole mahdollista joutumatta vakavaan henkilökohtaiseen vaaraan siellä vallitsevan aseellisen selkkauksen vuoksi. Lisäksi perusteena oleskeluluvulle voidaan käyttää humanitaarista suojelua silloin, kun turvapaikan tai toissijaisen suojelun edellytykset eivät täyty. Tällöin paluu kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan ei ympäristökatastrofin, aseellisen konfliktin tai huonon ihmisoikeustilanteen vuoksi ole mahdollista. Pakolaisasemaa, toissijaista suojeluasemaa ja humanitaarisen suojelun perusteella myönnettyä oleskelulupaa kutsutaan kansainväliseksi suojeluksi. (Maahanmuuttovirasto 2013.)

Kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien kuntiin sijoittamisen lähtökohtana on sopimus valtion ja kunnan välillä. Tällä toiminnalla pyritään varmistamaan, että turvapaikanhakijat pääsevät kotouttamis- ja peruspalvelujen piiriin. Useimmiten turvapaikanhakijat odottavat päätöstä vastaanottopaikkakunnilla useita kuukausia. Useimmat ehtivät asettua odottamispaikkakunnalle, ja pitkään oleskelulupaa odottavalla voi turhautuminen pahimmassa tapauksessa laskea kotoutumisen motivaatiota. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.) Nuorelle turvapaikanhakijalle paikan löytäminen yhteiskunnassa tarkoittaa täysvaltaisen ja toimintakykyisen kansalaisuuden kehittymistä, missä yksilö voi ja haluaa kehittää itseään sekä tehdä valintoja ja päätöksiä, joista kantaa vastuun. Kotoutumisen kannalta olisi tarpeen löytää ne taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset suhteet, jotka tarjoavat mahdollisuuksia kasvuun, ja missä onnistunut kotoutuminen vahvistaisi nuoren yksilöllisiä valmiuksia, hänen kykyään vuorovaikutukseen ja halua sosiaaliseen kanssakäymiseen kantaväestön kanssa. (Kurki, Leena – Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006.)

3 Integroitumiseen tähtäävä toiminta

3.1 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Kotouttaminen on maahanmuuttajien sopeuttamista elämään ja toimimaan uudessa yhteiskunnassa. Se sisältää valtiovallan aktiivisia toimia, joiden tarkoituksena on luoda maahanmuuttajalle mahdollisimman nopeasti itsenäisen ja tasavertaisen kansalaisuuden vaatimat valmiudet. Näitä valmiuksia ovat muun muassa suomen tai ruotsin kielen taito sekä yhteiskunnallisten velvollisuuksien ja oikeuksien tunteminen.

Kotouttamista Suomessa ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386). Kotouttamiseen liittyvien asioiden valmistelusta vastaa Työ- ja elinkeinoministeriö ja niiden toteuttamisesta vastaavat eri viranomaistahot kunnissa ja valtiolla. Kotouttamistoimilla pyritään turvaamaan erityisesti vasta maahan muuttaneiden peruspalvelut, ja hyvinvoinnin riskitekijöiden ehkäisemiseksi tarjotaan maahanmuuttajille tarvittaessa myös kohdennettuja palveluja. (Sisäasiainministeriö 2016.) Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi kotoutumislain mukaisesti ministeriöiden toimia kotoutumisen edistämiseksi. Ministeriöt määrittelevät vastuullaan olevat toimenpiteet ja niihin tarvittavat resurssit, ja ne kirjataan valtioneuvoston vahvistamaan valtion kotouttamisohjelmaan. Tämän kotouttamisohjelman valmistelu vuosille 2016–2019 on aloitettu. Muiden keskeisten kumppaneiden (kuten esimerkiksi kunnat, maahanmuuttajien yhteisöt ja järjestöt, uskonnolliset yhteisöt, kansalaisjärjestöt ja elinkeinoelämän edustajat) sitouttamiseksi kotouttamisohjelmaan valmistellaan lisäksi kotouttamisen kumppanuusohjelma (Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet 2015).

Maahanmuuttajien kotoutumista voidaan arvioida taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen integroitumisen sekä psyykkisen sopeutumisen näkökulmista. Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen edellyttää tyydyttävää elinolosuhteiden järjestämistä, uusien kulttuuristen taitojen oppimista ja sosiaalisten suhteiden luontia valtaväestöön oman kulttuurin ja verkostojen säilyttämisen ja sopeutumisen ohella. Maahanmuuttajien onnistuminen tässä riippuu monista asioista esimerkiksi syrjäytymiskokemuksista, taloudellisista resursseista, sosiaalisesta tuesta ja omista asenteista sosiaalisen ja kulttuuriseen muutokseen eli akkulturaatioon. Epäonnistunut sopeutuminen ja kotouttamistyö voivat johtaa maahanmuuttajan syrjäytymiseen yhteiskunnastamme. Maahanmuuttajien syrjäytymisriskiä kasvattavat muun muassa seuraavat tekijät: työttömyys, huono suomen

kielen taito, taloudelliset ongelmat, huonoksi koettu terveys ja ystävien sekä muiden voimavarojen puuttuminen ja joko valtaväestön tai maahanmuuttajan omat negatiiviset asenteet sekä syrjintäkokemukset. (Perhoniemi – Jasinskaja - Lahti 2006: 70–71.) Hyvät etniset suhteet ja kulttuurien välinen vuoropuhelu mahdollistavat viihtyisän ja turvallisen ympäristön kaikille asukkaille. Kaksisuuntaisen kotoutumisen onnistumiseen tarvitaan maahanmuuttajaryhmien osallisuutta ja mahdollisuutta säilyttää oma kieli ja kulttuuri. Tähän tarvitaan yhteistyötä viranomaisten lisäksi myös muiden tahojen kanssa. (Kotouttaminen.fi 2016.) Kotouttamistyön tärkeänä lisäresurssina sen toteuttamisessa ovat erilaiset kolmannen sektorin toimijat.

Kotouttaminen on kotoutumisen edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen tarjoamien toimenpiteiden ja palvelujen avulla. Laissa kotoutumisen edistämisestä tulee kuntien ja muiden paikallisten viranomaisten tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 29). Maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen on huomioitava kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten yleisessä suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. (Kotouttaminen.fi 2016.) Kotouttaminen on luonteeltaan ennaltaehkäisevää, korjaavaa ja kohdistuu psykososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Kotoutuminen on vuorovaikutteista kehitystä maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä. Kotoutumisen kautta maahanmuuttaja saa tietoja ja taitoja, jotka ovat yhteiskunnassa välttämättömiä. Samalla hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen tuetaan. Kotouttaminen on kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista toimenpiteiden ja palvelujen avulla, joista vastuussa ovat viranomaiset ja muut tahot. Pääasiallisesti toimenpiteet ja palvelut järjestetään osana sekä kunnallisia peruspalveluja että työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.)

Onnistuneen kotoutumisen sävyttämä yhteiskunta olisi monikulttuurinen ympäristö, jossa viranomaiset, poliittiset päättäjät ja kantaväestö loisivat maahan muuttaneelle mahdollisuuden sekä toimia uudessa yhteiskunnassa että aktiivisesti pitää yllä omaa erityisyyttään. (Säävälä 2007: 11.)

3.2 Laadunarviointi ja kehittämistyö maahanmuuttajapalveluissa

Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Kotoutumislaisissa (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 26) säädetään muista kotoutumista tukevista ja edistävistä toimenpiteistä ja palveluista, jotka tulee huomioida sekä kotouttamisohjelmia että kotoutumissuunnitelmia tehdessä ja toteutettaessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Sujuvaa kotoutumista auttavat toisiaan tukevat, oikea-aikaiset sekä sujuvasti etenevät palvelut, jotka yhdessä muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Kotouttamistyön kehittämisessä on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota kotoutumista edistävien palvelujatkumojen suunnitteluun ja luomiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.)

Sosiaali- ja terveystalvelujen laatua yksiselitteisesti määrittävää velvoittavaa, ja yleensä myös sanktioitua, normistoa löytyy suhteellisen vähän (Sutela 2003: 26). Koska riittävien peruspalvelujen laatuksymykset on pitkälti jätetty kuntien määriteltäviksi, on maamme eri kuntien saavuttama palvelujen taso hyvin värikäs. Tarkastelua hankaloittavat vielä kunnan ja palveluntarjoajan väliset ostopalvelusopimukset. Hankintamenetelyistä säätävä laki julkisista hankinnoista (Laki julkisista hankinnoista 2007/348) jättää kunnalle vapaat kädet laadullisen sisällön määrittelyn suhteen. (Siitari 2014.)

Sosiaalipalvelujen laadun näkökulmasta keskityn tässä opinnäytetyössä yksilön sosiaalisiin perusoikeuksiin sekä eri sopimusten määrittämiin alaikäistä turvapaikanhakijaa koskevien erityistarpeiden huomioonottamiseen. Ongelmana palvelujen laadusta puhuttaessa ovat esimerkiksi subjektiiviset näkemyserot, sosiaalipolitiikan tavoite nähdä hyvinvointiin liittyvä laatu käytettävissä olevien resurssien näkökulmasta (Ervasti – Saari 2011: 191–193) sekä siitä, että laadulle annetuilla erilaisilla oikeudellisilla merkityksillä pyritään erisuuntaisiin tavoitteisiin (Siitari 2014: 18). Kun esimerkiksi Eurooppaoikeus lähestyy asiaa perusarvoihin nähden neutraalisti, latautuvat sosiaalioikeudenalat moraalisisilla ja eettisillä ulottuvuuksilla. Useissa sosiaali- ja terveystalveluissa laatu korvataan määrällä. Sosiaalipalvelujen laatu ja riittävyys on ristiriitainen vallalla olevan tehokkuusnäkökulman kanssa. Tämänhetkisen Euroopassa vallitsevan pakolaisvyöryn seurauksena myös Suomi joutuu tulevaisuudessa ottamaan vastaan aiempaa huomattavasti enemmän sekä pakolaisia että turvapaikanhakijoita. Vaarana on, että sosiaalialalla jo nyt vallitseva suuryksiköiden laadunhallinta heikkenee yksikkökoon kasvaessa.

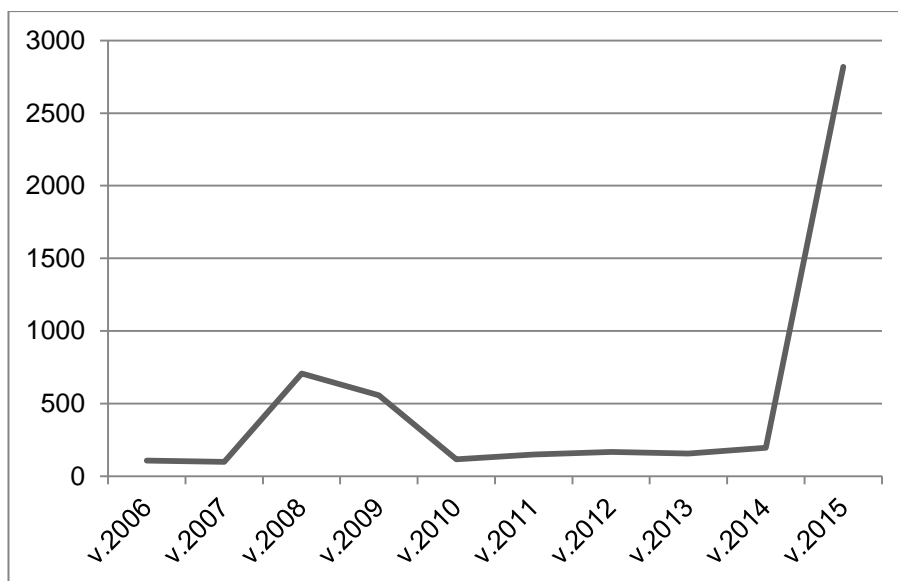
Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman yhtenä arvona on lapsen etu ja politiikkalinjauksena lapsen edun periaatteen huomioon ottaminen läpileikkaavan periaatteena turvapaikka ja pakolaispolitiikassa. Erityisinä toimenpiteinä ohjelma kirjaa muun muassa mielenterveyspalveluiden kehittämisen traumatisoituneiden turvapaikanhakijoiden ja erityisesti erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten tarpeisiin, yksin tulleiden jälkihuollon turvaamisen sekä heidän perusopetuksen lainsäädännöllisen pohjan selvittämiseen tavoitteena täsmentää muuttajien oikeuksia. Käytännössä mikään näistä toimenpiteistä ei ole vielä toteutunut. Suomen kansallisessa viranomaistoiminnassa, kuten lainsäätämässä tai lapsiin vaikuttavissa budjettipäätöksissä, ei pääsääntöisesti arvioida päätösten vaikutuksia lapsiin. Esimerkiksi vuonna 2010 vireille pantu ulkomalaislain muutos on esimerkki siitä, että lainsäädäntöä muutetaan ja säädetään poliittisten ja taloudellisten intressien perusteella, ilman että päätöksen vaikutusta lapsiin juuri-kaan arvioitaisiin. (Parsons 2010: 31.)

Kehittämisessä sovitellaan näkemyksiä ja muodostetaan yhteistä ymmärrystä. Kehittäjä ei ota vain ulkopuolisen asiantuntijan roolia, vaan pyrkii aitoon dialogiin käytännön toimijoiden kanssa. Usein osallistavalla kehittämisellä pyritään selkeästi muutokseen, jolloin kehittämisen päämääränä on myös vapautuminen itsestään selvinä pidetyistä ajatusmalleista ja ideologioista (Huttunen – Heikkinen 1999: 169). Yhteiseen kehittämiseen pyritään ennen kaikkea dialogin avulla (Toikko – Rantanen 2009).

Räsänen (2007: 44–60) esille nostama ajatus kehittämistoiminnan intresseistä voidaan paikantaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristöön. Usein kehittäminen perustellaan kuntatalouden näkökulmasta. Sille vaihtoehtoinen tapa olisi kiinnittää huomiota palveluiden sisäiseen logiikkaan (laatu). Kehittämisen intressiä voidaan hakea myös palveluiden käyttäjien suunnasta. Kysymys intressistä on siis keskeinen kehittämistoiminnan osatekijä. Kenen näkökulmasta kehittäminen perustellaan? (Toikko – Rantanen 2009: 19.) Esimerkiksi eri laitosten tarjoamat palvelut käsittävät kaiken sen mitä siellä tehdään, se ei ole mitään erillistä ohjelmaa, vaan laitoksen koko toiminta ja siihen liittyvä vuorovaikutus asiakkaiden kanssa. Kysymys laitoksissa on asukkaiden mahdollisimman hyvän arkipäivän takaamisesta. Laadukkainakaan pidettyjen palvelujen tarjonnan todellisuutta asiakkaan näkökulmasta ei voida tuntea, saati muuttaa, jollei sitä tutkita. Arkitodellisuus ja kokeminen ovat jokaiselle erilaisia. Näiden erilaisten todellisuuksien ymmärtäminen voi johtaa tulevaisuudessa positiiviseen muutokseen.

4 Ilman huoltajaa Suomeen tulevat alaikäiset turvapaikanhakijat

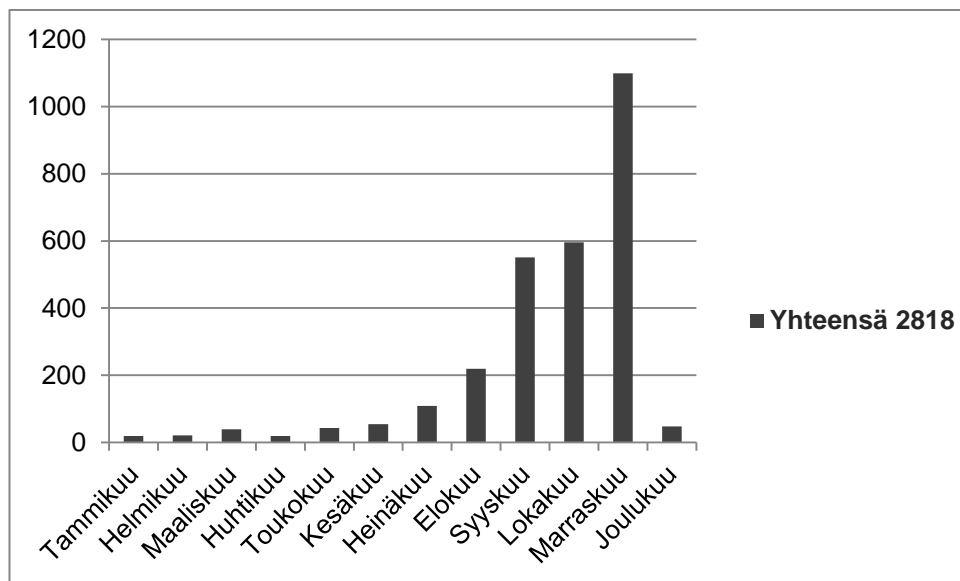
Suomeen yksin ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijoiden määrää on tilastoitu vuodesta 1991 lähtien. Vaihtelu näinä vuosikymmeninä on ollut suurta aina 34 henkilöstä edelliseen ennätysmäärään vuonna 2008, jolloin alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä moninkertaistui 706 henkilöön (Manninen 2012: 25). Vuonna 2015 (ks. kuvio 1.) Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, ja ennätysmäärä myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita sitten toisen maailmansodan. Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta on vuodesta 2002 lähtien alaikäisiä yksin tulleita turvapaikanhakijoita ollut 70–220 henkilöä vuodessa. (Maahanmuuttovirasto 2013: 4–5.)

Kuvio 1. Suomeen yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat vuosina 2006–2015 (Maahanmuuttovirasto TP 2016).

Elokuussa 2015 pelkästään tutkimuskohteenani olevassa espoolaisessa vastaanottoyksikössä oli noin 100 nuorta, joista osa oli hätämajoituksena jouduttu sijoittamaan hotelleihin (Helsingin Sanomat1 2015). Silloin pelkästään Helsingissä rekisteröitiin noin 30 turvapaikanhakijaa lisää joka päivä (Helsingin Sanomat2 2015). Tämän vuoden elokuun loppuun mennessä kaikkia Suomeen saapuneita turvapaikanhakijoita oli jo lähes 6000, kun koko viime vuoden hakijamäärä oli yhteensä 3651 (Helsingin Sanomat2 2015). Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikön johtaja Jorma Kuuluvaisen (Helsingin Sanomat2 2015) ennuste kaikkien turvapaikanhakijoiden lukumääräksi vuonna 2015 nousi jopa 30 000:een. Myös alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä nousi räjähdysmäisesti (ks. kuvio 2.), ja siksi myös Espoossa pantiin vireille alaikäisten vastaanottopalvelujen laajentaminen (Helsingin Sanomat3 2015). Enimmillään espoo-

laisen ryhmäkodin alaisuudessa oli syksyllä 2015 noin 350 alaikäistä ilman huoltajaa tullutta turvapaikanhakijaa.

Kuvio 2. Vuonna 2015 kuukausittain Suomeen yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat (Maahanmuuttovirasto TP 2016).

Hytinanti – Mikkosen (2009) mukaan yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat nykyajan sotalapsia, joilla on vastaavia kokemuksia kuin esimerkiksi Suomesta sota-aikana turvaan lähetetyillä lapsilla: perheestä eroaminen, koti-ikävä, erilaiset muut traumaattiset kokemukset ja outo kulttuuri- ja kieliympäristö. Carlson, Bonnie E. – Cacciatore, Joanne – Klimek, Barbaran (2012) mukaan traumaattisiin kokemuksiin voi liittyä tapauskohtaisesti myös äärimmäistä köyhyyttä, sodan kokemista, kidutusta, seksuaalista hyväksikäyttöä tai ihmissalakuljetusta. Esimerkiksi näistä syistä yksintulleiden turvapaikanhakijalasten kohdalla puhutaan usein kumulatiivisista riskitekijöistä. Joka tapauksessa he ovat kokeneet menetyksiä tullessaan vieraaseen maahan. Näitä ovat esimerkiksi perheen, ystävien ja sosiaalisen verkoston menetykset. Lisäksi menetettyinä ovat tutut tavat, kulttuuri ja tottumukset, tuttu elinympäristö, omat tutut tavarat, ja myös tulevaisuuden näkymät (Arvola, Outi – Kuikkaniemi, Anu – Siren Hanna 2014:17).

Alaikäiset yksin tulleet turvapaikanhakijat joutuvat tasapainottelemaan uuteen yhteiskuntaan integroitumisen ja lähtömaasta irtautumisen välimaastossa. Heidän tarpeensa uudessa ympäristössä liittyvät Arvola ym. (2014: 24) mukaan turvallisuuteen, yhteisöön kuulumiseen ja onnistumisen kokemuksiin. Lisäksi heillä ikäkauteen liittyvät kehitysteh-

tävät saavat uuden merkityksen, sillä he joutuvat olosuhteiden pakosta ottamaan etäisyyttä vanhempiinsa, mihin he eivät vielä kehityksellisesti ole valmiita. Nuoret joutuvat tässä tilanteessa kohtaamaan fyysisen, kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön radikaalin muutoksen, ja joutuvat rakentamaan tuon kaiken lähes alusta heille täysin uudessa yhteiskunnassa. He joutuvat rakentamaan uudelleen sosiaalisen verkostonsa ja kulttuurisen identiteettinsä. Tässä kehitystyössä heitä tukee suomalainen palvelujärjestelmä, jossa arjen eri vuorovaikutustilanteet ja sosiaalisissa suhteissa välittyvä tuki auttavat heitä selviytymään vaikeissa tilanteissa. Tällainen tuki voi olla emotionaalista huolenpitoa, materiaalista apua, arvostusta tai luottamuksellisuutta ja kuuntelua. Nuoret tarvitsevat tuossa tilanteessa myös käytännön tukea kuten neuvoja, ehdotuksia ja ohjeita. Nämä kaikki yhdessä muodostavat tuettaville nuorille kokonaisuuden, jota kutsutaan kotouttamiseksi.

4.1 Turvapaikanhakuprosessi

Kun alaikäinen ilman huoltajaa tullut ulkomaalainen hakee Suomesta turvapaikkaa, on hänen ilmoitettava joko rajalla tai mahdollisimman pian maahan saapumisen jälkeen poliisille, hakevansa turvapaikkaa. Hakemuksen vastaanottava viranomainen selvittää hakijan henkilöllisyyden, maahantulon ja matkareitin. Tunnistamista varten häneltä otetaan sormenjäljet ja hänet kuvataan. Alaikäisen yksin tulleen turvapaikanhakijan ollessa kyseessä, on poliisiin ilmoitettava uudesta asiakkaasta asumispalveluilla koordinoivalle yksikölle, koska alaikäinen turvapaikanhakija kuuluu lastensuojelulain määrittämän suojelun alaisuuteen. Yleensä lapsi tai nuori majoitetaan lasten palveluista vastaavaan alaikäisyksikköön tai ryhmäkotiin odottamaan hakemuksen käsittelyä. Maahanmuuttoviraston Dublin-tulosalue tutkii, onko hakija hakenut turvapaikkaa toisesta Dublin II sopimusta soveltavasta valtiosta, onko perheenjäseniä kyseessä olevissa maissa, onko toisten maiden myöntämää viisumia tai oleskelulupaa tai onko hän tullut laittomasti Suomeen jonkin edellä mainitun maan kautta. Jos jokin Dublin sopimuksen ehdoista täyttyy, toinen valtio on vastuussa hakemuksen käsittelystä, ja hakija voidaan käännättää takaisin vastuussa olevaan valtioon. Kielteisen päätöksen saanut voi hakea päätökseen muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta ja edelleen Korkeimmasta hallinto-oikeudesta, jos KHO myöntää valitusluvan. (Maahanmuuttovirasto 2015.)

Kun hakemus tutkitaan Maahanmuuttovirastossa, puhuttelussa selvitetään hakijan perusteet kansainvälisen suojelun tarpeelle. Jos hakija saa kielteisen päätöksen, Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen hakijan käännättämisestä, jonka täytäntöönpanosta

vastaa poliisi. Jos hakija saa myönteisen päätöksen, myönnetään hakijalle joko turvapaikka tai oleskelulupa. Oleskelulupa on voimassa määrääjän. Hakija saa pakolaisen matkustusasiakirjan ja oleskelulupakortin. Myös myönteisestä päätöksestä voi valittaa – esimerkiksi oleskeluluvan toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella saanut voi valittaa turvapaikan epäämisestä. Myönteisen päätöksen saatuaan hakija saa jäädä Suomeen. Kun selviää, mikä kunta ottaa hänet vastaan, hän voi muuttaa vastaanottokeskuksesta uuden kotikuntansa tarjoaman asumispalvelun piiriin esimerkiksi perheryhmäkotiin. (Maahanmuuttovirasto 2015.) Koko turvapaikanhakuprosessiin kuuluu aina yksilöllinen aika, jonka pituutta ei koskaan voi tietää etukäteen. Yleensä alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakuprosessiin menee 5 – 12 kk.

Suomessa ilman huoltajaa tai laillista edustajaa olevalle lapselle määrätään edustaja viivytyksettä. Hakemus edustajan määräämisestä tehdään Käräjäoikeuteen. Hakemuksen tekee oleskelukunnan sosiaalihuollosta vastaava elin, jonka on kuultava lasta ennen hakemuksen tekemistä. Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lasta koskevista asioista, ja on paikalla kaikissa turvapaikanhakuun liittyvissä viranomaista-paamisissa huolehtimassa lapsen edun toteutumisesta. Edustajan tehtäviä eivät ole lapsen päivittäinen hoito, kasvatus tai muu huolenpito. Alaikäisille yksin tulleille turvapaikanhakijoille huolehditaan lastensuojelulain mukaiset perustarpeet; turvallinen asuminen aikuisen valvonnassa, ruoka, vaatteet, terveydenhoito, koulunkäynti, harrastukset ja hygienia. Koska suurin osa, eli noin 80 % lapsista, saa positiivisen turvapaikkapäätöksen, aloitetaan kokonaisvaltainen integroiminen uuteen yhteiskuntaan heti nuoren saavuttua vastaanottokeskukseen. (Maahanmuuttovirasto S 2016.)

4.2 Nuorten kotoutumista edistävät tekijät

Parsonsin (2010: 84) mukaan lapsille tulisi taata mahdollisimman vakaat olot mahdollisimman nopeasti heidän maahan saapumisensa jälkeen. Esimerkiksi useat muutot turvapaikkaprosessin aikana eivät tue lapsen toipumista tai kotoutumista. Pöyhönen, Sari – Tarnanen, Mirja – Vehviläinen, Eeva-Maija – Virtanen, Aija – Pihlaja, Lenitan (2010: 7–8) mukaan alaikäisten kotoutumisen kannalta on erityisen tärkeää taata koulutusmahdollisuudet kaikkina ikäkausina. Heidän mukaansa erityishuomio olisi suunnattava teini-ikäisinä Suomeen tulleisiin, jotka eivät ole aiemmin saaneet perusasteen koulutusta tai jatkokoulutukseen siirtyminen on muista syistä hankalaa. Parsons (2010: 84) tähdentää vielä, että koulutuksessa olisi olennaista panostaa suomen tai ruotsin kielen oppimiseen ja nuoren oman äidinkielen osaamisen kehittämiseen, sillä koulun-

käynnin mahdollisimman aikainen aloittaminen auttaa kotoutumisessa ja ennaltaehkäisee nuorten syrjäytymistä. Maahanmuuton alkuvaiheessa panostetaan perustarpeiden tyydyttämiseen, perustiedon antamiseen suomalaisesta yhteiskunnasta sekä kotoutumisen tukemiseen.

Lasten ja nuorten kotoutumisen edistämiseksi on organisoitu lukuisia hankkeita. Osassa on keskitytty esimerkiksi koulutuksen nivelvaiheisiin, erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntävään taide- ja kulttuurikasvatukseen tai eri kieliryhmien yhteistoimintaan. Monissa kotoutumista edistävissä hankkeissa on otettu kohderyhmäksi erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja heidän parissaan työskentelevät opettajat ja ohjaajat. (Pöyhönen ym. 2010: 38–38, 43.) Pohjoismaisten hyvinvointipalvelujen ammattilaisten toimintaa säätelevät lakisääteiset raamit, jotka kattavat monia sellaisia palveluja, joita yhteisökulttuureista tulleet maahanmuuttajat ovat tottuneet hoitamaan perheen ja sukulaisten sosiaalisen verkoston turvin. Suomalainen lainsäädäntö asettaa lisäksi raamit kaikelle valtion sisällä oleskelevien käyttäytymiselle. On itsestään selvää, ettei vasta maahan tullut turvapaikanhakijanuori voi tuntea kaikkia sääntöjä tai ymmärtää niiden merkitystä. Koska myös sosiaalialan ammattilaisten tarkoitusperiä on alaikäisen usein vaikea ymmärtää, tulisi maahanmuuttajataustaisia lastensuojelun asiakkaita tutkineen Aniksen (2008) mukaan viranomaisen ja turvapaikanhakijan välinen käytännön yhteistyö aloittaa selkeyttämällä lastensuojelujärjestelmän periaatteita ja siihen liittyvää omaa roolia.

Kamalin (1999: 88–91) mukaan kukin kotouttamistoimia toteuttava viranomaistaho on kuitenkin yleensä kiinnostunut vain oman vastuualueensa kannalta oleellisista asioista, jolloin mikään yksittäinen taho ei vastaa asiakkaan kokonaistilanteesta. Koska suomalainen sosiaali- ja terveystalvuelujärjestelmä on hyvin pirstaloitunut, tarvitaan palveluohjausta. Alaikäisille turvapaikanhakijoille kohdennettua palveluohjausta toteuttavat sosiaaliohjaajat ja ohjaajat. Kotoutumisen edistämiseksi ohjaajien tehtävänä on alusta alkaen tukea nuoria mahdollisimman paljon omatoimisuuteen ja itselliseen selviytymiseen, joka auttaa nuoria muun muassa säilyttämään omanarvontuntonsa.

Lukuisien omasta tahdosta riippumattomien ulkoisten tekijöiden muutosten lisäksi nuoret läpikäyvät samalla ikäkaudelleen ominaisen nuoruuden kehityskriisin, joka tuo mukanaan niin henkisiä kuin fyysisiä muutoksia (Koistinen 2007: 135). Epäonnistuminen nuoruusiän kehityshaasteessa voi johtaa lopulta yhteiskunnasta syrjäytymiseen (Erikson 1950). Koistisen (2007: 138) mukaan olisikin syytä pohtia vakavasti, mitä maa-

hanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lisääntyneet integraatio-ongelmat kertovat heidän identiteettityölleen annetuista puitteista. Edellä mainittujen haasteiden lisäksi nuoret joutuvat rakentamaan identiteettiään kahden kulttuurin välissä, jota usein ohjaa myös yhteisen kielen puute.

Työskentely maahanmuuttajanuorten kanssa on pääperiaatteiltaan samanlaista kuin kantaväestön nuorten kanssa. Suurimmat erot liittyvät kieleen ja lastensuojelun roolin ymmärtämiseen. Ekholm – Salmenkankaan (2008: 81–91) mukaan maahanmuutto ei muuta nuorten käsityksiä välittömästi, kuten esimerkiksi käsityksiä oikeasta ja väärästä, loukkaavasta ja kohteliaasta sekä vältettävistä tai kannatettavista asioista. Ihmisten käsitykset muodostuvat hitaasti koko elämänkaaren ajan, joten kotouttamistyössä kärsivällisyys ja ajan antaminen ovat hyvin oleellisessa asemassa. Sitä, miten nuori saadaan sitoutumaan yhteisiin sääntöihin, on toki yksilöllistä, mutta sitä voidaan edesauttaa luomalla hyväksyvä ja avoin ilmapiiri, jossa nuorta kannustetaan henkilökohtaisen vastuun ottamiseen. Turtiaisen (2008: 2) mukaan maahanmuuttajatyön luonteeseen kuuluu ajan antaminen ja kärsivällinen suhtautuminen siihen, että kotoutuminen on yksilöllistä, joka vaatii jokaiselta oman aikansa. Koistinen (2007: 139) toteaaakin, että yksin tulleet pakolaisnuoret tarvitsevat läsnä olevaa aikuista ja dialogia heidän tulevaisuutta koskeviin pohdintoihinsa. Luottamuksen rakentamiseen voi mennä tavallista enemmän aikaa, mutta nuoren yksilöllisen kehityksen kannalta on tärkeä pyrkiä löytämään mahdollisuuksia nuorta askarruttavien asioiden käsittelyyn, ja pyrkiä tunnistamaan yksilöllisesti jokaista nuorta kotoutumisessa edesauttavat asiat.

Nuorten kotoutumisen edistämässä on oleellista huomioida kotouttamispalvelujen ja kotoutumiseen liittyvien erityispalvelujen oikea-aikaisuus sekä kunkin nuoren kohdalla oikeat toimintatavat. Keskeistä on myös huomioida, että nuorella on oikeus tehdä omaa elämänsä ja tulevaisuuttansa koskevia päätöksiä ja valintoja. Työ- ja elinkeinoministeriön (2016) kotoutumista edistävien toimenpiteiden mukaan peruspalveluiden saataavuus, henkilöstön osaaminen ja palveluntarpeiden tunnistaminen ovat edellytyksiä hyvälle kotouttamistyölle. Kotouttamistyön monitahoisuus ja haasteellisuus edellyttävät joustavia ja myös uudenlaisia työmuotoja, joita on tärkeä jatkuvasti kehittää.

5 Espoon ryhmäkoti osana Suomen maahanmuuttopalveluja

Vastaanottoyksikkö on yläkäsite kaikille tiloille, joissa turvapaikanhakijoita majoitetaan. Vastaanottoyksiköllä tarkoitetaan esimerkiksi vastaanottokeskuksia ja tilapäisiä majoitusyksiköitä. Vastaanottokeskus on paikka, johon kansainvälistä suojelua hakevat ja tilapäistä suojelua saavat majoitetaan, ja jossa järjestetään heidän vastaanottopalvelunsa. Alaikäisille tarkoitettut ryhmäkodit ja tukiasuntolat ovat myös vastaanottokeskuksia. Alaikäinen turvapaikanhakija tai oleskeluluvan saanut henkilö voi myös asua yksityismajoituksessa ja olla vain kirjoilla ryhmä- tai perheryhmäkodissa. Tällöin hän saa tarvitsemansa sosiaali- ja terveystyöpalvelut ryhmäkodin järjestäminä.

Maahanmuuttovirasto on lisännyt vastaanottokeskusten majoituskapasiteettia kesän 2015 ajan. Vuoden 2014 lopun kaikista noin 2 700 paikasta kapasiteettia on nostettu yhteensä 5 061 majoituspaikkaan, minkä lisäksi hätämajoituskapasiteettia on 840 paikan verran. Kasvanut turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa heijastelee tilannetta Euroopassa ja muualla maailmassa, vaikka lukumäärä onkin lähtenyt nousuun monia muita maita myöhemmin. Toiminnassa olevat vastaanottokeskukset ovat täynnä ja niiden laajenemisvara on käytetty. Vastaanoton järjestämiseksi erityisesti laajamittaisen maahantulon tilanteessa Maahanmuuttovirasto on selvittänyt useiden eri puolilla Suomea olevien kohteiden sopivuutta vastaanottotiloiksi. (Hallituksen maahanmuuttopolitiiset toimenpiteet 2015.)

5.1 Espoon ryhmäkoti

Ryhmäkodin asiakkaat ovat alaikäisiä ilman huoltajaa ja henkilöpapereita saapuneita turvapaikanhakijoita. Ryhmäkoti toimii alaikäisten turvapaikanhakijoiden tilapäisenä kotina joko koko turvapaikanhakuprosessin ajan tai ainakin niin kauan, että viranomaispäätöksestä nuori voidaan siirtää vastaavan asumispalvelun piiriin toisaalle Suomessa. Ryhmäkodissa on lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007/417) mukaisesti sijoitusmahdollisuus maksimissaan 24 asiakkaalle. Vuonna 2014 ryhmäkotiin sijoitetut asiakkaat olivat 13 - 17 -vuotiaita, joista 75 % oli poikia ja 25 % tyttöjä (Espoon ryhmäkoti 2014).

Kesään 2015 asti Espoon ryhmäkoti koostui kahdesta fyysisesti erillään olevasta yksiköstä; ryhmäkodista ja perheryhmäkodista. Perheryhmäkodin asiakkaina ovat oleskeluluvan saaneet alaikäiset. Näiden lisäksi ryhmäkodin alaisuudessa on useita yksityisma-

joituksessa asuvia nuoria. Kesällä 2015 Suomeen saapuneen pakolaistulvan vuoksi osa alaikäisistä turvapaikanhakijoista sijoitettiin ryhmäkodin alaisuudessa toimineeseen hotellimajoitukseen. Lisäksi perustettiin kaksi pienempää, erillistä hätämajoitusyksikköä sekä seurakunnalta hätämajoitustiloiksi saatu yksikkö leirikeskukseen. Niiden lisäksi osa ryhmäkodin palvelujen alle tulevista sijoitettiin asumaan neljään eri kansanopistoon. Syksyllä perustettiin ryhmäkodin alle uusi, kaksi osastoa sisältävä alaikäisyksikkö, jossa on tilaa 24 nuorelle. Espoon ryhmäkodin palvelujen alaisuudessa oli loppukesästä 2015 lähes 350 alaikäistä turvapaikanhakijaa.

Kunta ja ELY-keskus sopivat alaikäisten sijoittamisesta ryhmäkoteihin. Ne vastaavat myös ryhmäkodeissa tarjottavien kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä, ja myös näistä toimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Kunnille vastaanotto-toiminnasta aiheutuvat kustannukset korvaa valtio.

5.2 Ryhmäkodissa tarjottavat kotouttamispalvelut

Ryhmä- tai perheryhmäkodeissa tarjottavat palvelut perustuvat pitkälti lastensuojelulain säännöksiin. Maahanmuuttovirasto vastaa käytännön toiminnan ohjauksesta ja sen suunnittelusta. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) nojalla ryhmäkodin asiakkaalla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lisäksi siellä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet. Sosiaalihuollon ammatillisia kelpoisuuksia määrittelevässä laissa varmistetaan ryhmäkodin sosiaalihuollosta vastaavien ammatillinen kelpoisuus (272/2005). Ryhmäkodissa lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen tarvittavan henkilöstön riittävää määrää ohjaa Lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 2007/417 § 60). Samassa rakennuksessa saa olla sijoitettuna korkeintaan 24 alaikäistä ja pääsääntöisesti jokaista asuinyksikköä kohden tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. (Kotouttaminen.fi 2016.)

Olen suorittanut Espoon ryhmäkodissa sosionomi (AMK) -opintoihini liittyvistä harjoitte-
luista kaksi. Lisäksi olen työskennellyt siellä ohjaajana lähes vuoden tehden erimittaisia
sijaisuuksia. Olen siten päässyt aitiopaikalta tekemään empiirisiä havaintoja ryhmäko-
din toiminnasta ja siellä tarjottavista palveluista. Tunnen myös melko hyvin, mitä arki
ryhmäkodissa sisältää. Palvelut, joita ryhmäkodissa nuorille tarjotaan, noudattavat pit-
kälti aiemmissa kappaleissa esittämiäni lakeja ja säädöksiä. Lastensuojelulain mukais-
ten silmälasien läpi pyritään jokaiselle nuorelle takaamaan mahdollisimman hyvät ko-

touttamispalvelut. Toiminta sisältää runsaasti moniammatillista yhteistyötä, jota alaikäisen turvapaikanhakijan kyseessä ollessa tehdään Maahanmuuttoviraston, Poliisin, Pakolaisneuvonnan, koulujen, edustajien, sosiaalityöntekijöiden, harrastepaikkojen, terveydenhoidon, kolmannen sektorin, vapaaehtoisten ynnä muiden kanssa.

Kotouttamispalvelut ryhmäkodissa ovat asioita, joita ihmisen jokapäiväisessä elämässä ja arjessa tapahtuu. Asumisympäristö pyritään pitämään viihtyisänä ja tarkoituksenmukaisena. Nuorille pyritään järjestämään mahdollisimman pian jokaisen omaa tasoa edistävä opiskelupaikka. Suomen kielen puhuminen ja sen opettaminen jokaisessa arkohtaamisessa nuorten kanssa edistää heidän kommunikointimahdollisuuttaan kantaväestön kanssa. Aina tarvittaessa käytetään tulkkauspalveluja. Nuorten kanssa yhdessä etsitään heille harrastusmahdollisuuksia ja huolehditaan niiden toteutumisesta. Nuorille opetetaan kädestä pitäen yleisten kulkuneuvojen käyttö, jotta he oppivat mahdollisimman pian itsenäisesti kulkemaan koulun ja kodin välisen matkan, matkan harrastuksiin ja saavat vapauden liikkua laajemmin uudessa yhteiskunnassa.

Ryhmäkodin ohjaajat huolehtivat moninaisesti nuorten arjen sujumisesta. Ohjaustyön tärkeimpänä suunnannäyttäjänä toimii nuorten kotoutuminen uuteen yhteiskuntaan. Tärkeää kotouttamistyössä on myös ikään ja kehitystasoon liittyvä vastuun opettaminen. Ohjaajat huolehtivat, että nuorilla on sään mukaiset tarpeelliset vaatteet. Ohjaajat opettavat asiointia suomalaisessa kaupassa, kirjastossa, nuorisotalossa, uimahallissa tai kuntosalilla, huolehtivat nuoren terveydestä ja vievät tarvittaessa lääkäriin, huolehtivat nuorten riittävästä ravinnosta ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Nuorille pyritään järjestämään myös yhteisiä vapaa-ajan toimintoja, jotka tutustuttavat ryhmäkodin nuoria toisiinsa ja muihin nuoriin. Ohjaajien vastuulla on myös mahdollistaa, että nuoret voivat säilyttää omat kulttuuritottumuksensa kuten uskonnon harjoittamisen, kotoisten ruokien valmistamisen yhdessä muiden kanssa, muiden pääkaupunkiseudulla asuvien omaan kulttuuriin kuuluvien tapaamisen, ja suhteiden säilymisen omaan perheeseen, mikäli yhteys perheeseen on säilynyt.

Ryhmäkodissa huomioidaan myös kielteisen turvapaikkapäätöksen mahdollisuus. Tämä tehdään selväksi myös nuorille. Ekholm – Salmenkankaan (2008: 82) mukaan maahanmuuttoon itsessään liittyy jo paljon stressiä ja turhautumista. Ohjaajat ja muut ryhmäkodin työntekijät työskentelevät nuorten jatkuvan epätietoisuuden ja kotoutumisessa kohdattujen pettymysten kentällä. Toisaalta monien haasteiden lisäksi löytyy ohjaajien ja nuorten kesken monia yhteisiä onnistumisen kokemuksia. Palvelujärjes-

telmän merkitys maahanmuuttajille on suuri, koska turvaverkon tarjoava suku on usein jäänyt toisaalle. Palveluihin voi siitä syystä nuorilla kohdistua myös monia epärealistisia odotuksia. Joka tapauksessa, ryhmäkodissa pyritään tarjoamaan mahdollisimman hyvät kotouttamispalvelut sekä se turva ja huolenpito, mitä vaille alaikäiset yksin tulleet turvapaikanhakijat muuten jäisivät. Ryhmäkodin tarjoamat palvelut ovat nuorille avain suomalaiseseen yhteiskuntaan.

5.3 Palvelujen laadun kehittäminen ryhmäkodissa

Kehittämistoiminnassa voidaan harvoin pitäytyä pelkästään kielenkäytön analysoinnin tasolla. Kuitenkin konstruktivisella lähestymistavalla voi olla annettavaa myös käytännön kehittämistoimintaan. Se voi auttaa näkemään kehittämistodellisuuden kompleksisen luonteen. On mahdollista, että tiiviinkin kehittämisprosessin kumppaneilla on erilaisia käsityksiä kehittämistoiminnan tavoitteista. Tästä näkökulmasta organisaation johto, työntekijät ja asiakkaat voivat elää erilaisessa kehittämistodellisuudessa. (Toikko-Rantanen, 2009: 37). Keskeistä kehittämisessä tulevat olemaan näkökulman valinnat. Tulevatko kysymykseen yhteiskunnan intressit, vai lähdetäänkö liikkeelle työntekijöiden vai asiakkaiden asiantuntijuudesta? Ollaanko valmiita kyseenalaistamaan nyt olemassa olevia rakenteita ja työtapoja? Mikä merkitys annetaan eri toimijoiden näkökulmalle tai kaikkien toimijoiden osallistumiselle? Kyse on joka tapauksessa intressivalinnoista.

Toikko – Rantasen (2009: 51) mukaan kehittämisorientaation prosessimaisuus merkitsee luopumista tavoitteiden tarkasta määrittelystä. Kehittäjä etenee prosessimaisesti kehittämisen tavoitteita ja suunnitelmia jatkuvasti arvioiden ja muokaten. Kehittäjä käynnistää, toteuttaa ja ylläpitää kehittämisprosesseja, jolloin tärkeiksi nousevat vuorovaikutustaidot, kuten kyky kuunnella ja yhdessä pohtia. Prosessorientoituneessa kehittämisessä korostuu kehittämisen reflektiivisyys (Toikko – Rantanen 2009: 50).

Espoon ryhmäkoti on yksin tulleiden alaikäisten sen hetkinen koti. Koti fyysisenä tilana sekä turvallisten aikuisten läsnäolo tarjoavat nuorille jatkuvuutta, yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta; niitä aineksia, joita Eriksonin (1982: 249) mukaan tarvitaan ehyen ja positiivisen identiteetin rakentamiseen. Kun yksintulleen nuoren arkipuitteet ovat kunnossa, ovat ne sitten koulunkäyntiin, harrastuksiin, kotiin tai sosiaalisiin suhteisiin liittyviä, voi nuori keskittyä täysipainoisemmin omaan kotoutumiseensa. Positiivisissa olosuhteissa voi henkisiä voimavaroja vapautua myös oman elämän ja tulevaisuuden suunnittelemiseen, mikä on parasta mahdollista syrjäytymisen ehkäisemistä. Suomalaisen yhteis-

kunnan maksama hinta syrjäytyneistä pakolaisnuorista on liian kallis. Laadukkaampien palvelujen tarjoaminen yksin tulleiden alaikäisten arjessa voi taata positiivisemman kehityksen kaikkien intressien näkökulmasta tarkasteltuna. Osallistavalla kehittämisellä pyritään selkeästi muutokseen, jolloin kehittämisen päämääränä on myös vapautuminen itsestään selvinä pidetyistä ajatusmalleista ja ideologioista (Huttunen – Heikkinen, 1999: 169)

Espoon ryhmäkodin tarjoamien palvelujen kokonaisvaltaisempaa tarkastelua varten on tärkeää selvittää, millaisina palveluja käyttävät nuoret itse kokevat heille kohdennetut palvelut. Siksi heiltä itseltään on kysyttävä, ovatko he kokeneet tullessa kuulluksi, ja ovatko he kokeneet saaneensa ryhmäkodissa riittävät palvelut heidän turvapaikkaprosessinsa aikana. Esimerkiksi Viden – Ollilan (2004) mukaan suomalaiselle perhettä koskevalle keskustelulle on ominaista, että se käydään yleisesti aikuisten kesken asiantuntijapositiona käsin. Tutkimuksen kentällä nuoret nähdään helposti sivullisen roolissa, objekteina, joihin vanhempien valinnat ja toimet vaikuttavat tavalla tai toisella (Viden – Ollila 2004: 3). Empiirisen kokemukseni pohjalta ryhmäkodissa olevat kohde-ryhmään kuuluvat lapset ja nuoret ovat arkielämässään usein samanlaisessa positiossa ohjaajien tai muun henkilökunnan kanssa. Uudistettavien palvelujen ja niiden arviointikriteerien kannalta kiinnostaa erityisesti, miten yleensä päätöksenteon ulkopuolelle jäävä yksin tullut turvapaikanhakijanuori kokee saamiensa palvelujen sisällön ja laadun.

Yhtenä elämänhallinnan tukemisen tärkeänä osa-alueena on osallistumisen ja osallisuuden edistäminen. Tavoitteena on johtaa ihmisiä itseään oivaltamaan ja näkemään niitä mahdollisuuksia, joita heillä on vaikuttaa omaan elämänsä yhteisössä. Yhtenä perusajatuksena on tarjota vaikeuksissa oleville ihmisille mahdollisuus osallistua, kokea itsensä tarpeelliseksi ja yhdessä toisten kanssa etsiä suuntaa elämäänsä. Parhaimmillaan toiminta ei ole ylhäältä johdettua, vaan lähtee ruohonjuuritasolta, osallistujista itsestään. Tavoitteena on edistää omatoimisuutta ja yhteisvastuuta. Ydin on siinä, että heikommassa asemassa oleville tarjotaan mahdollisuuksia edes vähän siedettävämpään arkeen, omaehtoiseen elämään, yhteenkuuluvuuden kokemiseen ja aktiiviseen itsensä toteuttamiseen (Hämäläinen 1999: 62, 66–68, 72–74.)

Palvelujen laadun uudelleenmäärittely esimerkiksi ryhmäkodissa edellyttäisi ammattilaisilta kaiken rakenteellisuuden, velvoitteiden ja resurssien yhteydessä kykyä ymmärtää myös asiakkaan näkökulma ja elämäntilanne. Kokonaisuuden uudelleen määritte-

lyn jälkeen voidaan lähteä muuttamaan käytäntöjä asiakkaan integroitumisen kannalta parempaan suuntaan.

Ryhmäkodin koko laadunarviointimenetelmä tullaan vaiheittain uusimaan lähitulevaisuudessa. Tämä tutkielma antaa ryhmäkodin palveluista päättävälle viitteitä asiakkaiden toiveista. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä alaikäisille maahanmuuttajille lähitulevaisuuden palveluja ja niiden laatua.

6 Opinnäytetyön toteutus

Colin Robsonin (1995: 227) sanoin: ” *Miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voisivat kertoa itseään koskevia asioita?* ”. Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2013: 204).

Ryhmäkodin perustehtävänä on tarjota yksin ilman huoltajaa tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille lain määräämät kotouttamispalvelut. Kotouttamispalvelujen toteutumista valvoo muun muassa Maahanmuuttovirasto, jolle toimitetaan vuosittain tehtävän asiakaskyselyn tulokset. Asiakaskyselystä saatavat tulokset palvelevat lähinnä organisaatiota, sillä kysymysten sisältö jättää lähes huomiotta nuorten näkökulman heille tarjottavista palveluista.

Alasuutarin (1994) mukaan tutkimustyö on prosessi, joka muokkautuu lopulliseen muotoonsa haastatteluaineiston tulkinnan ja teorian limittyessä toisiinsa. Niiden vuorottelusta muodostuu synteesi, joka antaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkielmani tarkoituksena oli tuottaa uutta tietoa niin, että ryhmäkodin asiakkaiden palvelukokemuksista nousevia huomioita voidaan hyödyntää tulevaisuuden palveluja kehittämisessä.

6.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön ensisijaisena tarkoituksena oli selvittää, mitkä ovat asiakkaiden mielestä heidän kotoutumisensa kannalta keskeisimmät ryhmäkodin tarjoamat palvelut. Lisäksi pyrittiin arvioimaan, mitkä ovat palvelujen laatua parantavia/heikentäviä tekijöitä, ja miten palveluja voitaisiin kehittää. Nuorten turvapaikanhakijoiden ottaminen mukaan

heitä koskevassa päätöksenteossa, kulttuuristen erityispiirteiden huomioon ottaminen ja tunnustettu rooli myös kotoutumishaasteiden ratkaisuissa voi edistää heille tarpeellisten palvelujen löytymistä, ja auttaa myös niiden kehittämisessä.

On tärkeää tuottaa tutkimustietoa erilaisista maahanmuuttajien vähemmistöryhmistä, sillä se auttaa huomioimaan kotoutumisprosessissa eri kansalaisryhmien erityisyyttä. Se voi viestittää heille myös sitä, että heidän kotoutumisen edistämisestä ja kokemuksista ollaan aidosti kiinnostuneita.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat tärkeysjärjestyksessä seuraavat:

1. Mitkä ryhmäkodin tarjoamat palvelut tukevat nuoria parhaiten heidän kotoutumisessaan uuteen yhteiskuntaan?
2. Mitkä asiat nuorten mielestä parantavat/heikentävät ryhmäkodissa tarjottavien palvelujen laatua?
3. Mitä ryhmäkodissa tarjottavia palveluja nuorten mielestä kannattaisi kehittää?

6.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkielmani suunnitteluvaiheessa punnitsin erilaisten tutkimusmenetelmien soveltuvuutta parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Mielessä oli pidettävä useat lopputulokseen vaikuttavat asiat kuten työelämäyhteistyökumppanin toiveet, aiheen tutkimisen tarpeellisuus ja ajankohtaisuus, tulosten käytettävyys sekä käytettävän menetelmän ja teorian vuoropuhelun yhteensopivuus.

Opinnäytetyön tavoitteiden kannalta sopivimmaksi tutkimusmetodiksi osoittautui kvalitatiivinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Hirsjärvi – Remes – Saravaaran (2004: 152) mukaan laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on *todellisen elämän* kuvaaminen, ja siten se soveltuu hyvin alaikäisten turvapaikanhakijoiden kokemusten tutkimiseen. Huomioitavaa kuitenkin on, että tutkimuskohteena olevien jokaisen omaa elämää muovaavat omat kokemukset ja arvot, ja siten myös jokaisen *todellisuus* on erilainen. (Hirsjärvi – Remes – Saravaara 2004.) Kokemuksia ja ajatuksia ei voida mitata yksinkertaisilla tavoilla, vaan niistä nousevaa todellisuutta analysoidaan tulkitsemalla ja johtopäätöksiä tekemällä.

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelu soveltui tutkimusmenetelmäksi hyvin, koska tutkimustietoa oli tarkoitus saada

useista eri ryhmäkodissa tarjottavista palveluista. Tutkimuskysymykseen toivottavien vastausten mukaisesti eri palvelut asettuivat vaivattomasti eri teemojen alle. Teemat valittiin ryhmäkodin tarjoamien palvelujen sisältä. Teemoiksi valikoitui nuorten tämänhetkisessä jokapäiväisessä elämässä ja arjessa tapahtuvia asioita kuten fyysinen asu-
misympäristö, ohjaajien rooli, terveydestä huolehtiminen, harrastaminen ja vapaa-ajan vietto sekä muut arkiaskareet. Tietoisena valintana haastattelusta jätettiin pois kielen oppimiseen ja koulutukseen liittyvät asiat. Vaikka useiden tutkimusten mukaan juuri kielen oppiminen on keskeistä maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta, vastaa opiskelemaan pääsystä Opetusvirasto, ja siksi se ei varsinaisesti liity ryhmäkodin tarjoamiin palveluihin.

Aineistonhankinnassa vastaajille ei ollut tarkoitus antaa mahdollisuutta pelkästään keskustella vapaasti, joten eri teemojen alle tehtiin kahdesta neljään alakysymystä. Näillä keinoin pystyttiin haastattelutilanne pitämään tämän tutkielman kannalta tarkoituksenmukaisena. Kysymyksiä laadittaessa huomioitiin Maahanmuuttoviraston antama ohjeistus turvapaikanhakijoille annettavista palveluista sekä ryhmäkodin laadunarvioinnin kehittämistarpeet. Lisäksi lisätietoja ja vinkkejä kysymysten laatimiseksi hankittiin valmiista aineistoista esimerkiksi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston nettisivuilta. Haastattelukysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Aarnio–Enqvistin (2001) mukaan avoimet kysymykset ovat selkeitä, lyhyitä ja niissä asiat kysytään suoraan ja ytimekkäästi unohtamatta kuitenkaan hienotunteisuutta. Kysymysten avoimuudella tavoiteltiin mahdollisimman rehellistä nuorten omiin kokemuksiin ja tunteisiin pohjautuvaa tiedon saantia. Hirsjärvi – Remes – Sajavaaran (2004: 201) mukaan haastattelussa käytettävät avoimet kysymykset antavat vastaajille tilaa ilmaista itseään omin sanoin. Keskustelua muistuttavassa haastattelutilanteessa on kuitenkin muistettava että haastateltavilla on usein taipumus antaa kysytyihin kysymyksiin sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä on hyvä ottaa huomioon myös tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa (Hirsjärvi ym. 2004: 193–195).

Turvapaikanhakijoilla esiintyy toisinaan epäilyjä, kenelle heiltä saatua tietoa välitetään, ja voivatko esimerkiksi erilaisissa keskusteluissa annetut vastaukset vaikuttaa oleskelulupa-asioiden käsittelyyn. Pelko tietojen joutumisesta väärille tahoille voi heikentää esimerkiksi haastatteluissa annettujen tietojen todenmukaisuutta. Laadullisen tutkimuksessa olisi hyvä huomioida, että haastateltavien antamat vastaukset ovat juuri tietyllä hetkellä, ja tietyssä todellisuudessa elävien ihmisten antamia, eikä aleta pohtimaan

niiden todenperäisyyttä. Tutkijan on pystyttävä luottamaan siihen tietoon, minkä vastaaja antaa.

Haastattelun etuina voidaan pitää sitä, että ihminen luo siinä asioille uusia merkityksiä, ja monitahoisia vastauksia eri suuntiin. Haastateltava saattaa myös aiemmin ennakoitua enemmän kertoa sekä aiheesta että itsestään. Sen lisäksi voidaan tarpeen mukaan käyttää selventäviä lisäkysymyksiä, kuten esimerkiksi eri kulttuuritaustaisille asioiden eri merkitysten selventämiseksi. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2004: 205–207.) Haastatteluun liittyy aina myös dilemma siitä, että kaikki haastatteluun liitettävät hyvät ominaisuudet sisältävät myös monitahoista problematiikkaa.

Tutkielman haastattelut päädyttiin tekemään ilman tulkkia, koska empiirisen kokemukseni mukaan tulkin käyttäminen vuorovaikutustilanteessa ei kuitenkaan estä molempuolisten väärinymmärrysten syntymistä. Minttu Rädyn (2002) mukaan usein kahden eri kulttuuritaustan omaavan henkilön välisessä viestinnässä syntyy joka tapauksessa semanttisia ongelmia, koska kokemusmaailmasta puuttuu yhteisiä tekijöitä tai se voi olla täysin erilainen. Toisinaan haastateltaessa maahanmuuttajia ovat aikaisemmat kokemukset tietosuojasta saattaneet olla negatiivisia, ja siitä syystä voi olla jopa parempi, ettei haastattelija kuulu samaan etniseen ryhmään. Tästä syystä haastattelijan jopa toivotaan toisinaan kuuluvan mieluummin neutraalimmaksi koettuun valtaväestöön. Huolimatta kääntämiseen liittyvistä ongelmista on hyvä huomioida, että samaa kieltä puhuvat eivät myöskään tulkitse haastattelukysymyksiä aina samalla tavalla. Maahanmuuttajia haastateltaessa on hyvä pyrkiä käyttämään selkokieltä huolimatta siitä, onko haastattelukieleksi valittu englanti vai suomi. (Tilastokeskus 2015:13–19.)

6.3 Asiakkaiden haastattelu

Tutkimuslupa saatiin Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen esikunta/Kehittämisen tulosalue Ketterältä 2.3.2015. Haastatteluun pyydettiin mukaan kaikkiaan seitsemän nuorta, jotka parhaillaan olivat ryhmäkodin asiakkaina. Yhtenä kriteerinä haastateltavien valintaan oli se, että nuoret olivat haastatteluhetkellä asuneet ryhmäkodissa riittävän pitkän ajan tunteakseen ryhmäkodin palvelun tarjonnan, ja heille on mahdollisesti jo ehtinyt syntyä oma mielikuva palvelujen laadusta ja palveluihin liittyvistä omista toiveista. Toiseksi kriteeriksi muodostui vähintään tyydyttävä englannin kielen taito, koska haastattelut tehtiin ilman tulkkia. Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että kohdejoukko, jolta tietoa halutaan kerätä, valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi

– Remes – Sajavaara 2004: 155). Kaikilta kohdejoukkoon kuuluneilta nuorilta pyydettiin lupa haastatella heitä, koska myös alaikäisen itsemääräämisoikeutta ja vapaaehtoisuuden periaatetta tulee noudattaa tutkimustyössä (Tutkimusetiikka 2016). Tuossa vaiheessa nuorille kerrottiin mitä tutkitaan ja minkä vuoksi juuri heitä pyydettiin osallistumaan haastatteluun. Haastattelua varten pyydettiin myös nuorten edustajilta sähköisesti kirjallinen lupa nuoren osallistumisesta haastatteluun. Opinnäytetyön tekeminen oli edennyt niin, että haastattelu oli tarkoitus toteuttaa kesän 2015 aikana. Haastatteluluvan saaminen nuorten edustajilta osoittautui kuitenkin haasteelliseksi. Lomakaudelle liittyviä yhteydenpito-ongelmia ei oltu osattu ennakoida. Loppukeväältä elokuulle asti lähetettiin aika ajoin edustajille muistutus haastatteluluvan saannin merkityksestä. Haastatteluluvat saatiin lopulta kolmelta eri edustajalta koskien neljää eri nuorta. Lisähaasteen haastattelujen toteuttamiselle toi kesällä Suomeen alkanut pakolaistulva. Kesä 2015 oli ryhmäkodissa kaoottinen.

Ennen kuin haastattelut ehdittiin toteuttaa, kaksi haastatteluluvan saaneista nuorista siirrettiin eteenpäin muualle Suomeen. Tarkoituksena oli saada ryhmäkotiin tilaa uusille alaikäisille turvapaikanhakijoille. Kaksi muuta haastatteluluvan saanutta nuorta ehdittiin haastatella heinäkuussa juuri ennen kuin heidät siirrettiin eteenpäin. Ryhmäkodissa siihen asti asuneet nuoret vaihtuivat uusiin asiakkaisiin, joten oli odotettava heidän saamaansa asumiskokemusta aineistonkeruuseen liittyvälle kohderyhmälle asetetun ajan. Koska vielä marraskuun alussakaan tilanne ryhmäkodissa ei ollut stabilisoitunut normaaliksi, päädyttiin pikaisesti lähettämään haastattelulupapyyntöt kahdelle eri edustajalle koskien kahta eri nuorta. Näillä nuorilla oli silloin asumiskokemusta takanaan kolmesta neljään kuukautta. Toisesta nuoresta saatiin haastattelulupa hyvin pian, ja haastattelu sovittiin nuoren kanssa toteutettavaksi varmuuden vuoksi myös mahdollisimman nopealla aikataululla. Opinnäytetyön tekemisessä oli päästävä eteenpäin, joten tutkielmaa varten haastateltavien määrä jäi kolmeen. Kaikki haastateltavat olivat 15–17 -vuotiaita poikia. Eskola–Suorannan (1998: 18) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole tärkeintä kiinnittää huomiota määrään vaan nimenomaan laatuun.

Jokaiselle edustajalle ja kaikille haastattelupyyntön saaneille nuorille ilmoitettiin etukäteen haastatteluun liittyvät, ja noudatettavat, tutkimuseettiset periaatteet. Jokaiselle nuorelle kerrottiin vielä ennen haastattelun alkamista heidän oikeutensa edelleen olla osallistumatta haastatteluun, ja että haastatteluaineistoon liittyvät tietosuojakäytänteet ja luottamuksellisuus varmistetaan kaikin mahdollisin keinoin. Lisäksi kerrottiin, että haastateltavalla on oikeus olla vastaamatta kysymykseen, ja että hän voi halutessaan

keskeyttää haastattelun milloin tahansa. Haastatteluaineistosta nousevia asioita käytettiin tutkielmassa niin, ettei haastateltavia pystytä niiden perusteella identifioimaan. Sitätahtien kohdalla haastateltavien erottelemiseksi on käytetty merkkejä H1, H2 ja H3. Haastateltavien nuorten taustatietoina kysyttiin sukupuoli, ikä ja ryhmäkodissa asuttu aika kuukausina. Haastatteluissa osa nuorten esiin nostamista arkaluontoisista asioista johti jo haastatteluvaiheessa eettiseen pohdintaan siitä, että on nuorten anonymiteetin suojaamiseksi hyvä olla paljastamatta liikaa heidän taustatietojaan. Tältä pohjalta syntyi päätös olla julkistamatta heidän kansalaisuuksiaan. Haastattelut kestivät 50–80 minuuttia riippuen vastaajan puheliaisuudesta ja selventävien kysymysten tai sanaselitysten määrästä. Kaikki haastattelut toteutettiin englannin kielellä. Jokainen haastateltava vastasi englanniksi ja välillä suomeksi, joko heikohkon englannin kielen osaamisen vuoksi tai esitelläkseen suomen kielen taitojaan. Jokainen vastasi kuitenkin suhteellisen laajasanaisesti kaikkiin mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi muodostettuihin kysymyksiin. Haastattelut äänitettiin, jotta haastatteluaineisto pystyttiin myöhemmin kirjoittamaan auki aineiston analysoimista varten. Äänitteet ja kaikki henkilötiedot hävitettiin aineiston analysoinnin jälkeen.

Ensimmäistä sovittua haastattelua varten ei ryhmäkodista löytynyt vapaata ja rauhallista tilaa, ja haastattelu päädyttiin tekemään hampurilaisravintolan terassilla. Haastattelupaikan valinta osoittautui virheelliseksi, koska ravintola sijaitsi vilkkaasti liikennöidyn moottoritien lähituntumassa. Äänitteen taustalla kuuluva jatkuva autojen ohiajo heikensi haastateltavan vastauksien kuuluvuutta. Ensimmäisestä haastattelukokemuksesta viisastuneena loput haastattelut toteutettiin iltaisin ryhmäkodin tiloissa, jolloin oli hyvä mahdollisuus löytää rauhallinen huone haastattelua varten.

Haastattelijana pohdin myös omaa suhdettani haastateltaviin. Heidän ohjaajanaan tiedostan hyvin oman merkitykseni luottamuksellisuuden rakentumiseksi välillemme haastatteluiden toteuttamisessa sekä myös mahdollisimman dialogisen keskustelun rakentumisessa. Tunnistan silti myös olemassa olevan epäsymmetrian ohjaajan ja nuoren välisissä valtasuhteissa (Ruusuvoori – Tiittula 2005: 123). Sitä pyrin tietoisesti hälventämään tuomalla esiin esimerkiksi mahdollisuuden olla vastaamatta, ja pyrkimällä mahdollisimman dialogiseen keskusteluun nuoren kanssa. Ruusuvoori – Tiittula (2005) väittääkin, että kaikkiin kohtaamisiin liittyy keskustelullista valtaa, ja siksi täysin tasa-arvoista haastattelusuhdetta on mahdoton kuvitella. Sari Koistisen (2007: 131) mukaan kasvattajan ja kasvatettavien välisen kommunikaation rakentaminen on keskeistä haastattelun onnistumisen kannalta. Kuitenkin, dialogin saavuttamisessa voi esiintyä

haasteita silloin, kun pyritään jälleenrakentamaan yksin tulleiden alaikäisten turvapai-
kanhakijoiden usein hyvinkin heikkoa luottamusta ulkopuolella olevaa maailmaa koh-
taan. Haastattelujen alun jälkeisen, ilmiselvästi alkutilanteen aiheuttaman jännityksen
purkauduttua, haastattelujen aikana käydyt keskustelut yllättivät siinä, miten avoimesti
ja laajasanaisesti nuoret kuvailivat kokemuksiaan ryhmäkodin palveluista. Haastattelu-
tilanteissa tuli tunne siitä, että luottamus välillemme oli syntynyt. Kuitenkin aineistoa
analysoitaessa teemahaastattelun tulkinnallisuutta korostaa se, että haastatteluaineis-
toa esiin nostettaessa pyrittiin löytämään haastateltavien antamat merkitykset asioille,
myös ne, jotka olivat syntyneet yhteisessä vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi ym. 2004:
197).

6.4 Haastatteluaineiston analyysi

Tutkimusaineiston analyysillä pyritään löytämään vastauksia tutkimusongelmaan. Täs-
sä opinnäytetyössä aineiston analysointitapana käytettiin sisällönanalyysia, joka tarkoi-
taa verbaalisen aineiston järjestelyä ja ryhmittelyä, tiivistämistä, valikointia sekä eritte-
lyä (Vehkalahti 2008: 121). Sisällön analyysin rinnalla käytettiin kvantifiointia, jolloin
aineistosta voitiin myös laskemalla saada samojen teemojen tai koodien alla olevien
elementtien määrä. Näin voitiin myös selvittää samansisältöisten vastausten määrä.

Analysointi aloitettiin litteroimalla haastattelut. Litteroinnin yhteydessä puhuttu teksti
käännettiin suomeksi. Suomeksi kääntämisen perusteluna on se, että haastateltavat
puhuivat haastattelutilanteessa englannin lisäksi myös hieman suomea. Litterointi oli
samanaikaisen käännöstyön lisäksi hyvin aikaa vievää. Myös Tilastokeskuksen Käsikir-
joja 51 (2015: 20) mukaan vieraskielinen haastattelu kestää muutenkin huomattavasti
pidempään kuin suomenkielinen haastattelu. Lisäksi ensimmäisen haastattelun litte-
rointiin meni moninkertainen aika, koska liikenteen taustahäly häiritsi puhuttua tekstiä.
Czarniawskan (2002) mukaan tutkijan tulee myös pystyä käsittelemään problematiik-
kaa, joka koskee esimerkiksi puheen monia eri merkityksiä, ja eri kielten käännöstyös-
sä tapahtuvaa merkitysten muuttumista. Litteroinnin jälkeen aineisto koodattiin laaditun
muuttujaluokituksen mukaan. Tarkoituksena oli löytää tekstistä yhtäläisyyksiä ja eroja,
ja siksi koodauksessa käytettiin erilaisia merkkejä ja värejä. Niiden perusteella aineisto
järjesteltiin taas teemoittain uudestaan. Uutta aineistokokonaisuutta kasattaessa pidet-
tiin mielessä sekä tutkimusongelma että aineiston tarkasteluun valittu teoria, jolloin
suuri tekstimäärä saadaan hallittavampaan muotoon kuitenkin kadottamatta siihen
sisältyvää informaatiota (Alasuutari 1999: 40).

Ryhmäkodissa töissä olevana ohjaajana olen tietoinen omasta roolistani haastattelun toteuttamisessa. Juuri siitä syystä on ollut erityisen tärkeää koko opinnäytetyöprosessin ajan reflektoida omaa suhdetta tutkittavaan tietoon. Se on ollut yksi haaste mahdollisimman objektiivisen tiedon tuottamisessa. Toisaalta, nuorille haastateltaville entuudestaan tuttua ohjaajana huomasin nuorten mielellään osallistuvan haastatteluihin, ja luottamuksellisen, kahden ihmisen välisen keskustelun syntyvän hyvin helposti. Siitä huolimatta, tai juuri siitä syystä, objektiivisuuden haaste jatkui analysoitavan tekstin rakentumiseen ja tulosten tulkintaan. Analysoidun tekstin pohjalta pyrin tekemään tulkintoja, joita tulokset -osiossa havainnollistettiin haastateltujen sitaateilla.

Määrällisesti pieni haastateltavien joukko voi herättää kysymyksen, onko tutkimusaineisto riittävä? Aineiston avulla pyritään ymmärtämään ilmiötä osana laajempaa kokonaisuutta, ja silloin pienetkin havainnot ja esiin nousevat seikat voivat olla merkityksellisiä uuden tiedon rakentumisessa. Opinnäytetyön aineiston analyysia tehtäessä oli silti yllättävää havaita, miten useimpien teemojen alla eri haastateltavien vastaukset muistuttivat toisiaan tai olivat lähes samoja. Toki keskustelevan haastattelutilanteen ja avointen kysymysten vuoksi aineistosta nousi esiin myös paljon yksittäisiä kokemuksia, jotka ovat laadullisen tutkimuksen perustaa. Haastatteluja analysoimalla on pyritty tekemään tulkintoja suhteessa käytettyyn teoriaan. Tutkittavan tiedon kompleksisuuden vuoksi voidaan aineistosta nousevaa informaatiota ainoastaan pyrkiä tulkitsemaan suhteessa teoriaan. Johtopäätöksissä muodostettu kuvaus kytkee analysoidut tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja muihin aihetta koskeviin tutkimustuloksiin.

7 Haastattelun tulokset

7.1 Ryhmäkodin tarjoamat fyysiset puitteet

Haastatteluun osallistuneet nuoret kertoivat, että ensikokemus ryhmäkodin sijainnista oli heille järkytys. Järkyttävänä he kokivat sen, että ryhmäkoti sijaitsee heidän kokemuksensa mukaan keskellä metsää. Lisäksi bussipysäkki ei ole ihan vieressä. Hyvänä asiana nuoret olivat kokeneet ryhmäkodin siisteyden ja puhtauden. Yksi nuorista kertoi olleensa aiemmin muissa vastaavissa paikoissa, mutta kuvasi muihin verrattuna ryhmäkotia paremmaksi.

H2: ”Tämä on parempi, kun katsoo sänkyä, kun katsoo ..., jotain kun saada nukkua paremmin ja puhtaus merkitsee paljon. Ja minulle myös, ensimmäinen merkitys minulle kun tulin tänne ... istuin autossa ja tulin tänne Espooseen ... tunsin jotain pientä tullessa Espoon talolle, joka on metsän sisällä”.

Kaikki haastateltavat toivat esiin sen, että ensimmäiset päivät ja viikot olivat heille vaikeita. Vasta, kun he useamman viikon aikana olivat pikkuhiljaa alkaneet tutustua talon työntekijöihin ja toisiin nuoriin, alkoi varsinainen ryhmäkotiin kotiutuminen. Kaikki nuoret kokivat nyt myös asuttuaan ryhmäkodissa useita kuukausia, ettei kukaan heistä enää haluaisi vaihtaa uuteen paikkaan.

H1: ” Aluksi minulla ei ollut hyvä olo, koska kuten tiedät, olen uusi täällä Suomessa, ja tämä paikka toisena. Ei ollut hyvä tunnelma aluksi. Mutta kun juttelin ohjaajien kanssa, ystäväystyyn muiden nuorten kanssa, nyt tuntuu, että se on oikein hyvä minulle”.

Nuoret kokivat, että ryhmäkodissa on ollut paljon muutoksia heidän siellä asumisensa aikana. He vertailivat nykyistä tilannettaan tulohetkeensä, jolloin nuoria oli paljon vähemmän. Nyt haastatteluhetkellä nuoria oli ryhmäkodissa majoitettuna huomattavasti suurempi määrä. Nuoret kertoivat, että ongelmien esiintymisen vuoksi tilanne oli alussa parempi. Heidän kokemustensa mukaan kaikki ongelmat lisääntyivät nuorten turvapainhakijoiden määrän lisääntyessä ryhmäkodissa. Yksi nuorista kertoi, että ohjaajilla on ollut paljon vähemmän aikaa ja mahdollisuuksia selvittää erilaisia ongelmia silloin, kun ryhmäkodissa on liian paljon nuoria yhtä aikaa.

H3: ”Aluksi oli vähän ihmisiä ja ... vähän ongelmia, mutta juuri nyt ryhmäkotiin Espooseen tulee paljon ihmisiä joka poliisista, joka paikasta paljon, mutta ohjaajilla vähän selvittää ongelmia ... jotain sellaista teillä”.

Nuorten omissa makuutiloissa on kaikkien vastanneiden mukaan majoitettuna liikaa nuoria. Kaikkien mielestä silloin myös huoneen sisäinen ryhmäkuri vähenee. He olivat sitä mieltä, että kahdesta kolmeen asukasta yhdessä pienessä makuuhuoneessa olisi riittävä määrä. He kertoivat myös olevansa pettyneitä siihen, että nukkumapaikan vaihtaminen toiseen huoneeseen on todella haasteellista tai lupaa siihen ei myönnetä ollenkaan. Haastattelussa nousi esiin toive, että konfliktien välttämiseksi eri kansalaisuudet voitaisiin majoittaa eri huoneisiin.

H1: ”Ajattelen kyllä, että on liian monta samassa huoneessa. Nyt kun meille tuli mahdollisuus, että korkeintaan kolme samassa huoneessa, se on hyvä, se on oikein hyvä.”

H2: ”Yhdelle huoneelle kaksi tai kolme henkilöä on tarpeeksi. Ei neljä, ei viisi ihmistä ... kuri häviää, tuhoutuu”.

H3: ”... toiset ihmiset tulevat toisista maista ... hmmm ... he eivät tule toimeen yhdessä kuten Somalit, ... ei yhdelle yhteen huoneeseen. Afgaaneille yksi huone kahdelle, kolmelle somaleille toinen huone, irakilaisille tai muille henkilöille ...”

Nuoret pohtivat, että muuten nukkumajärjestelyt toimivat heidän mielestään hyvin. Nuoret kokivat turvallisena muun muassa sen, että nukkumaanmenoajoista pidetään kiinni. Yksi nuorista kuvaili tilannetta kuin olisi oman perheen kanssa. Tällaisista pienistä asioista välittyi tunne, että heistä välitetään.

H1: ” Nukkumaanmenojärjestelyt ovat ihan ok. Jos joku sanoo minulle, mene nukkumaan, minulla on tunne, että ohjaaja on kuin minun perhettäni, minä muistan minun isä ja äiti sanoivat minulle: ”mene nukkumaan”. Joten nyt minulla on tämä tunne, ... ihan kuin ...niin... se on mukava tunne, ihan kuin minulla on minun perhe täällä Suomessa. Minusta pidetään huolta, kyllä”.

Nuoret toivat haastattelussa esiin muutamia ryhmäkodin arkea hankaloittavia seikkoja. Yksi näistä asioista on WC- ja pesutilojen riittämättömyys. Nuorten mukaan on tapahtunut koulusta tai tapaamisista myöhästymisiä siksi, ettei ole päässyt ajoissa vessaan tai pesulle. Lisäksi kaikkien ryhmäkodin nuorten pyykkihuoltoon tarkoitettu yksi ainoa pyykinpesukone ei ole heidän mielestään riittävä. Pesu- ja kuivauskoneiden käytöstä aiheutuu ruuhkaa ja riitoja.

H3: ”Ryhmäkodin sisällä on pieni vessa heh heh ... Jotkut ihmiset menevät aamulla kouluun, kaikkien on käytettävä vain yhtä, mutta kun siellä on joku, niin sen jonka pitää mennä kouluun, myöhästyy...20–30 ihmiselle, näille ihmisille se on jo tarpeeksi, paljon ihmisiä on tosi huono”.

7.2 Nuorten näkemyksiä ohjaajien ja edustajien toiminnasta

Puhuttaessa ryhmäkodin ohjaajista, nuoret toivat ensisijaisesti esiin heidän kokemuksiinsa ohjaajien ei-toivotusta toiminnasta. Haastattelussa nousi esiin, että ohjaajien toiminta on huonontunut, koska ryhmäkodissa on paljon asiakkaita tällä hetkellä. Lisäksi nuorten mukaan ohjaajat vaihtuvat liian usein ja ohjaajilta puuttuu yhtenäinen toimintalinja.

H2: ”Aluksi se oli todella hyvä , mutta juuri nyt kurinpito on huono. Kuri on huonoa, koska paljon ihmisiä ohjaajat eivät ole samoja ...”.

Haastattelun aikana nuoret puhuivat useaan otteeseen siitä, mitä negatiivisia kokemuksia heillä on ei-kantasuomalaisten ohjaajien toiminnasta. Kaksi kolmesta haastateltavasta kertoi kokeneensa epätasa-arvoista kohtelua ja rasismia. Epätasa-arvoinen kohtelu ilmenee heidän mukaansa esimerkiksi tiettyyn kieliryhmään kuuluvien suosimisenä tai epäkunnioittavana puhumisena, jopa heille huutamisena. He pohtivat myös, miksei näiltä ohjaajilta pyydettyä aina saa apua omien tai muiden nuorten välisten ongelmien ratkomisessa.

H3: ” Tässä ryhmäkodissa on erilaisia ohjaajia, eri maista. Tekemässä työtä täällä. Mutta näille, yksi ohjaaja ... ja yksi ..., on niin kuin ongelma kaikille ihmisille tässä. Tämä on – sinä olet - autan sinua afgaani, mutta minä en auta sinua somali, en auta sinua kurdi ... mutta minä autan vain sinua somali, vain minä autan vain somalia. Mutta en ... en tiedä, miksi ei ymmärrä ratkaista meidän ongelmia... vaikea uusille tänne tuleville matkustajille täällä”

H2: ” Kaikki somali, kurdi, somali, kaikki sama. Ei ole hyvä ... sitten kaikki sama. Ei ole hyvä, mutta sitten joo somali ja arabi surullinen. Miksi minä ei ole tuolla? Miksi minä ei ole hyvä?

H2:” Eri maista tullut ohjaaja on on hyvin vaikea jotain täällä ... täällä ei ole tunnetta ... [puhuessaan osoittaa samalla sydäntään]”

H3: ”Sanon, joku henkilö ... joku yhdelle ohjaajalle on oikein hyvä. Koska ohjaaja jollekin ... hmm. Hän on kertoo jotain ohjaajalle, koska ohjaaja tekee jotain selvittääkseen tämän ongelman. Ohjaaja auttaa tätä kundia. Mutta joku henkilö on jollekin ohjaajalle ei hyvä, mutta myös ... tämä ohjaaja ei ole tälle avuksi ... Tämä ei ole hmmm, tämä henkilö ei ole väline”.

Haastateltavat kokivat kantasuomalaiset ohjaajat vähemmän rasisisina, jotka eivät heidän mukaansa suosi vain tiettyjä kieli- tai kulttuuriryhmiä. Selityksenä tähän he sanoivat olevan suomalaisten ohjaajien opiskelun Suomessa, joka ei heidän kokemuksensa mukaan ole pahasti rasistinen maa.

H3: "Mutta Suomi-ohjaaja on kohtelias, hän kysyy minulta, miksi olet mielteliäs, miksi syöt vähän, OK ei ongelmaa, ota rennosti. Se on tosi hyvä".

Osa nuorista kertoi, ettei ole kokenut tulleensa kuulluksi. Heidän kokemuksensa mukaan ohjaajat vetoavat kiireeseen tai jotkut ohjaajat eivät vain halua auttaa. Nuoret kertoivat myös kokevansa, että heille saattaa toisinaan olla liikaa tapaamisia tai menoja samalle päivällä. Haastateltavat pohtivat, että olisi mukavaa, jos myös heidän mielipiteensä omasta jaksamisestaan otettaisiin huomioon menoja suunniteltaessa. Lisäksi heidän mukaansa tapaamisista tai menoista informoidaan heitä usein liian myöhään, jos ollenkaan.

H3: " ... jos yksi ihminen sanoo jotain "auta minua", ratkaise, sinä voit ratkaista minun ongelmani. Tämä ohjaaja on kuten ... hmmm tämä ... minä kysyn kuten voiko hän ratkaista ongelmani, hän kiireinen tekemään jotakin muuta. Minä sanon, öö minä puhun, kuuntelen kaikkia, ja ulkopuolella hän sanoo viiden minuutin päästä, ja sen jälkeen en tiedä mitään mitä hän sanoo minulle ..."

H2: " ... ohjaajasta, jotain tämän kaltaista, että tänään sinulla on tapaaminen on täällä, jotain puhumista, mutta jotain, jotain ohjaa sanoo, että tänään Migri. se on neljän tunnin sisällä. Mutta hän sanoo nyt hän sanoo:" ohjaaja, en voi tulla, koska minulla on Migri on minulle kovin vaikea, en tule ööö tähän tapaamiseen!" Mutta se ei ole niin, toinen ohjaaja sanoo ... sanoo jotain sinulle, se on hmmm ...minulla on joitain ongelmia järjestettävänä, ja ohjaaja sanoo, sinulla on vaikeuksia ... minä en tule hoitamaan asiaani, hän sanoo. Mutta hänellä on vaikea Migri! hän sanoo sinä hoidat tämän tapaamisen".

Nuoret toivat esille, että ymmärtävät ohjaajien erilaisuuden, mutta toivoisivat ohjaajilta yhdenmukaisia toimintatapoja. He kertoivat saaneensa ristiriitaisia ohjeita erilaisissa tilanteissa. Heidän mukaansa ohjaajat toisinaan lupaavat nuorelle jotain, ja toinen ohjaaja voi mitätöidä sen omalla päätöksellään. Nuoret kertoivat tällaisten tilanteiden aiheuttavan heille pahaa mieltä ja hämmennystä. He ihmettelivät myös, mikseivät ohjaajat kunnioita toistensa lupauksia tai päätöksiä.

H3: "... mutta se ei ole kuten ohjaajat tai sosiaali, mutta se ei ole lupaus, minä teen heidän työnsä. Jos joku ohjaaja, joku sosiaali lupaa minä teen työn, hän tekee työn sen jälkeen. Mutta haluan sanoa pojalle, haluan sanoa... jotain tehdä, mutta tämä on ... Aluksi se ei ole lupaus, mutta jos haluatte tehdä, jos haluatte, olkaa hyvä luvatkaa"

H2: "Tulin ohjaajan luo kutsuttaessa minua, sinä tarvitsee jotain tekemään ruokaa, hmm, aloittaa sinä haluat apua minulta. Haluan mennä auttamaan, mutta minä en heille, en sano ohjaajan nimeä, koska joku ohjaaja sanoi minulle, @Mene, sinä et auta minua@, tämä on kurdi somali jotakin. Se on TOSI TOSI PAHA. Minulle yhden kerran menen keittiöön, yksi ohjaaja sanoo, tule auttamaan minua. Koska minä olen ... työskentelemässä, enkä ole kiireinen, sanoo ohjaaja tule auttamaan minua, @Okei ei ongelmaa@. Menen auttamaan tähän keittiöön, aloitimme pilkkoa sipuli tai jotain, toinen ohjaaja sanoi, miksi tulet tänne koska tämä ohjaaja sanoo ei ei ei mene mene mene. Koska tuon viiden minuutin jälkeen menimme keittiöön, ja sinne tuli joitakin somaleja auttamaan *noissa hommissa* ".
.

Ohjaajat saivat nuorilta kuitenkin myös kiitosta. Nuoret toivat esille, että ohjaajat edustavat heille ryhmäkodissa perhettä; ohjaajat ovat ikään kuin isä ja äiti. Haastatteluun osallistuneet kokivat myös, että empaattisen ohjaajan kanssa pystyy puhumaan omista ongelmistaan. Yksi nuorista kertoi ryhmäkodin ohjaajien olleen merkityksellisimpiä tekijöitä hänen Suomeen sopeutumisensa ja kotoutumisensa kannalta. Lisäksi nuoret kertoivat, että tarvitessaan jotain, he vain kertovat siitä ohjaajalle, ja asia hoituu. Toisaalta he pohtivat siinä piilevän vaaran; kun nuori joutuu omilleen ja joutuu tekemään kaiken itse, voi olla, ettei enää selviäkään itseksensä.

H1:" Minulla on tämä ajatus, että jos joku on likainen, oikein likainen henkilö, JOS hän menee asumaan yksin, luulen, että siellä tulee olemaan myös likaista. On sellainen likainen olo. Jos sinulla on likainen ihminen, sinulla on likainen mieli".

H2: "Kaikki poika yksi täällä. Ei ole iso, ei isä joo, ei veli, ei äiti täällä. Täällä kaikki rakas poika joo. Ohjaaja rakasta. Sitten ohjaaja ... ei poika. Sitten poika surullinen. Joo, ei ole hyvä".

H1:" Minä ajattelen, että jokainen ohjaaja on todella mukava henkilö. Kuin perhe, tiedätkö, meillä on sama kuin ystävä tai perhe koko ajan yhdessä. Ja jos minä tarvitsen jotain, minä vain kerron kuten vanhemmille".

H3: ” Mutta minä olen iloinen kaikelle tälle ryhmäkodille, kaikille ohjaajille, öö mutta on samaa mieltä, hmm erilainen minä olen ... samaa mieltä kaikkien ohjaajien kanssa tästä maasta ”,

H1:” Minä luulen, että kun ohjaaja koko ajan sanoo, mene ulos, mene kouluun, ei ole hyvä koko ajan nähdä vain oman huoneen ihmisiä. Joten minä ööö koko ajan ööö, jos koko ajan näkee vain minut, menen ulos, minulla on niin paljon ystäviä täällä, joten ... Koska en tarvitse tehdä niin kuin huonoa fiilistä ja:a sulkeutua, tiedätkö? Kaikilla pojilla on tämä tunne. En tiedä miksi, en tiedä miksi. Mutta joi-lakin on niin ... Mutta itsestäni voin sanoa, että on ok”.

Haastateltavat kertoivat kokevansa kielimuurin toisinaan ohjaajien ja nuorten välisen kommunikoinnin haasteena. He kertoivat, että kun joskus ei itse ymmärrä tai huomaa, ettei ohjaaja ymmärrä, voi kokea turhautumista. Kaikki nuoret toivat esiin myös ymmärtäneensä suomen kielen opiskelun tärkeyden itsensä ja toisten ymmärtämisen kannalta. Nuoret kertoivat myös tietävänsä mahdollisuudestaan saada käyttää kommunikoinnin apuna tulkkia, jos kokevat sen tarpeelliseksi. Nuoret nostivat kuitenkin esiin, että hyvä ohjaaja ymmärtää heitä usein myös ilman yhteisiä sanoja tai puhetta.

H1:” Toisinaan, kun puhun teille, ja sanotte ettette ymmärrä minua ,.. meillä on eri kieli se hmmm, mikä... on niin kuin eri kieli, eri kieli. Toisinaan minä en ymmärrä teitä. Joten ... se ei ole kovin iso ongelma, mutta on hyvä tiedätkö me opiskelemme suomea, luulen että kaikki pojat opiskelevat puhumaan suomea. Meillä on yhteys toisiin ihmisiin, ja ... ja ...toiset puhuvat englantia, joten meillä on yhteys sekä englanniksi että suomeksi. Ymmärrämme. Se on tosi mukavaa. Ja voimme toisinaan käyttää myös tulkkia. Toisinaan ”.

H3: ”...auttaminen on todella hyvä ryhmäkodissa. Koska juuri ryhmäkoti joku ihminen on täällä, hmm saada työntekijä, ohjaajat joiden pitää olla tuntevia. Ottaa tunne tähän henkilöön. Enemmän tunnetta ... sympatiaa”.

H1:” ...ottaa jotakin kirjoja kirjastosta, niin sen jälkeen otat oppia suomalaisista ihmisistä, meillä suomi suomalaisia ihmisiä, ja jos puhut hänen kanssaan suomea, on tosi hyvä tunne, koska katso, tuo henkilö tulee ja yeah yeah”.

Nuorten pohtiessa edustajan merkitystä turvapaikanhakuprosessin aikana, he totesivat edustajan tekevän heidän työnsä. Edustaja koettiin tärkeänä, ja joidenkin nuorten mie-

lestä tarvittaisiin enemmän aikaa olla yhdessä edustajan kanssa. Osa nuorista kuitenkin koki, että on riittävästi yhteydessä oman edustajansa kanssa.

H2: ”Yhdelle kuukaudelle aika kaksi kerta, kolme kerta minä tapaan edustajaa”.

H3: ” ... yhdelle kuukaudelle minä ... tämä on yksi kerta, kaksi kerta, kolme olen tavannut joo se oli oikein hyvä minulle. Toisinaan minä ei näe, ehkä hän soittaa minulle. Hän sanoo, joka kerta soittaa minulle jotain kuinka sinä hyvin, mitä tarvitset, mitä haluat. Mutta:a hän tekee minun työni, olen samaa mieltä, että hän on oikein hyvä toisella puolella”.

H1: ” Edustajan kanssa meillä on hyvin. Mutta toisinaan, me tarvitsemme ... me tarvitsemme ... enemmän aikaa edustajan kanssa . Koska meillä on tunne, minä kerron jollekin, tämä edustaja on todella hyvä henkilö, jolle kertoa asia. Minä luulen, mutta en tiedä muista pojista. Mutta minulle, jos minulla on enemmän aikaa edustajan kanssa, se on hyvä minulle”.

7.3 Kokemuksia terveydenhoidosta

Haastattelussa nuoret pohtivat kokemuksiaan ryhmäkodissa saamistaan terveystalvluista, ja peilasivat niitä osin myös kotimaansa terveystalvluihin. Kummastusta nuorissa herätti esimerkiksi se, että ryhmäkodin asukkaana lääkärin vastaanotolle pääsemiseen menee todella kauan aikaa. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että terveydenhoitohenkilökunta ei ole ottanut heidän kokemiaan kipuja ja särkyjä riittävän vakavasti. He kertoivat, että heidän kotimaassaan nuori viedään sairaalaan tutkittavaksi heti, kun ongelmia ilmenee. He kokivat myös odottamisen kipujen kanssa olleen hyvin turhauttavaa.

H1:” Suomessa meillä on erilaista. Esimerkiksi jos jollain on ongelma, ei hyvä terveys, niin ei sanota hänelle, mene sairaalaan, ja sano sairaalassa ota tämä tabletti ja tämä tabletti ja tämä tabletti yeah, vaan sanoo, että lepää, juo vettä hah, joten ... tämä on erilaista”.

H1:” Kerroin ohjaajalle, että tarvitsen lääkärin. Mutta mutta sitten sanoa minulle, sinä ööö, sinä menet hoitajalle ensin, ja hoitaja sanoo, tarvitsisitko lääkärinä vai et. Eli...minä menen...jälkeen...kahden päivä, kahden päivän jälkeen lääkärille. Ja luulen, tämä lääkäri ei ole täällä. Joten kolmen päivän jälkeen minä menen hoi-

tajlle. Minä kerron ... kerron hän, minä tarvitsen ..öö minä lääkärin. Hän sanoo minulle: ”Ota tämä voide...voide? ja ja öö odota. Ja odottaa. Joten minä otan sen, käytän sitä, minä odotan kaksi päivää, hän sanoo minulle näin. Hän sanoo, odota kaksi päivää, ja sen jälkeen tule uudelleen, jos tämä loppu tai ei. Joten otan sen ja:a, minä laitoin sitä, ja odotin kaksi päivää ja tämän jälkeen pääsyä hoitajan luo. Hän näkee ... hän sanoa, sinä tarvitset lääkäriä”.

Ihmetystä nuorissa aiheutti myös se, että päästyään kerran lääkärin vastaanotolle, oli todella vaikea, jollei mahdotonta, saada uutta aikaa lääkärin vastaanotolle. Haastateltavien mielestä oli outoa, että ongelmaa ei tutkita enempää yhden lääkärissä käynnin jälkeen, vaikei apua ensimmäisellä käyntikerralla löytyisi. Kaikki nuoret toivoivat pääsevänsä tarvittaessa helpommin lääkärin vastaanotolle.

H2: ”Eilen menin seuraavaksi lääkäriin ottamaan kuvan tästä. Lääkäri sanoo, hänellä ei ole ongelmaa jalalle. Mutta hän sanoo, mutta mutta minulla on ongelma, mutta en ol:e öö öö minä olen, minulla ei ole ongelmaa, mutta parannus vieressäsi. Mutta en tiedä, tämä on ... tässä tämä...lääkäri sitä ja lääkäri: ” Ei ongelmaa. Minä katson mutta ei ongelmaa”. MITÄ, Ei ongelmaa! Minä illalla ei nukkumaan”.

H1:” ...joten ööööö minä menen uudestaan hoitajan luo, ja hän kertoo minulle, että tarvitsen lääkärin. Joten, nyt minä mennä lääkärille, lääkäri kertoo minulle, odota kaksi viikkoa ja sen jälkeen tule uudestaan. Koska, koska niin vaikeaa”.

H2: Koska tabletilla ei ole vaikutusta, minä keskustelen psykologin kanssa kolme kertaa neljä kertaa, mutta puhua enemmän on saamaa mieltä kanssasi, menen seuraavaksi lääkärille. *Se on hyvä* ”.

H3: ”Mutta lääkäri antaa vain yksi aika, kuten väärä ajan, haluan mennä seuraavan kerran lääkärille, mutta aikaa ei tule. Ehkä yhden viikon, kahden viikon jälkeen kahden viikon, *yhden kuukauden**Haluan päästä seuraavaksi lääkärille-**”.

Haastateltavat kertoivat useimmiten saaneensa hoitajilta neuvoksi juoda riittävästi vettä. Jos siitä ei saanut apua vaivoihin, kehoitettiin syömään särkylääkkeitä. Osalle vastaajista liika tablettien syönti oli aiheuttanut lisäongelmia vatsavaivoina. Yksi nuorista kertoi ihmetelleensä, miksi hänelle oli tilattu vastaanottoaika psykiatrilte vain koska lääkärin määräämä lääke ei ollut häntä auttanut?

H3: ”Minulle vaikea ongelma pää. Koska joka kerta, yhden päivän toisen päivän jälkeen, kun ne ovat pääni sisällä, sen jälkeen hyvin tuskallinen. Paljon jotain kuten sen jälkeen, kun verta tuli..., kun en pystynyt nukkumaan ... Mutta tämä, joka kerta kun sanon sairaanhoitajalle, hän sanoo hän antaa minulle tabletteja. Tablettia tabletin perään. Yksi viikko söin tabletteja, vaikutus on hyvä. Tämä tabletti alkoi jatkua, mutta tabletti syötynä paljon aikaa on kauhistuttavaa mahalleni. Mutta se ei ole hyvä ... mutta haluan mennä seuraavaksi lääkärille ja tappaa pääni”.

H2:” Heh mutta tableth jooh... *Tablet tablet* “.

H1:” Minä tiedän, mikä on eri lailla ... Me olemme Suomessa, joten lepää, juot vettä, ja jos sen jälkeen et ole kunnossa, niin... niin menet sairaalaan, keskustele lääkäriin kanssa, sen jälkeen saat jotain tabletteja tai jotain sellaista, joka auttaa sinua”.

Kaikki haastattelun nuoret kertoivat ylläpitävänsä omaa terveyttään urheilemalla aktiivisesti. Heidän mukaansa urheileminen antoi heille lisää energiaa ja auttoi jaksamaan arjessa. Osa nuorista kertoi urheilusta toisinaan aiheutuvien vammojen estävän aika ajoin heidän harjoitteluaan. Lisäksi he kertoivat, etteivät olleet saaneet noihin vammoihinsa riittävää terveydenhoidollista apua.

H1:” kerron sinulle nyt, se on ...öö.. minulla on hyvä terveys, mutta mutta toisinaan ... kaikki pojat öö nuoret pojat tarvitsevat jotain, öö tarvitsevat harrastaa jotain urheilua, koko ajan juoksua heh heh, jote:n tämä on ongelma. Joten koko ajan rikki jotain. Mutta hih hih sinä tiedät nuoret. Koko ajan on energiaa”.

7.4 Vapaa-aika ja harrastusten merkitys

Haastattelun nuoret kertoivat harrastavansa runsaasti liikuntaa. Liikuntamuotoina he kertoivat olevan kuntosalilla käynti, uinti ja jalkapallon pelaaminen. Heidän kokemuksensa mukaan ryhmäkodin ohjaajat toteuttavat kohtuuden rajoissa kunkin nuoren toiveet harrastusmahdollisuuksista.

H1:” Joo, harrastus ja urheilu täällä on to:delta mukavaa, koska jos joku kertoo ohjaajalle, minä pidän jalkapallosta, minä luulen, että yhden kahden päivän pääs-

tä ohjaaja sanoo, sinä voit mennä tuohon joukkueeseen ja pelata tuon joukkueen kanssa”.

Nuoret pohtivat myös sitä, että nuoren turvapaikanhakijan tulisi saada jatkaa täällä sitä harrastusta, mitä on aiemminkin harrastanut. Heidän mukaansa ryhmäkodin nuoria ei kohdella tässä asiassa tasavertaisesti.

H3: ”haluan mennä tähän, tähän paikkaan, haluan tätä tätä, kuten jalkapallo, ..., haluan mennä johonkin maalausta, minulla on taito tähän, koska tämä, tämä on miksi ohjaaja- hm sosiaalityöntekijä pitäisi tehdä sinulle, tehdä mennä sinulle, kuten tämä ..., jalkapallo tai muita asioita varten. Ei ole montaa, kaikilla henkilöillä ei ole samaa taitoa. Yksi henkilö on hyvä taito tehdä mitä tekee, ja kyllä, jos on taitoa, pitää saada jatkaa sitä. Hän voi olla tosi hyvä tarkoitan vaikka siinä ryhmässä”.

H1:” Ja jos joku tarvitsee öö aaa hmmm tarvitsee hmmm esimerkiksi soittaa pianoa tai musiikkia tai jotain, öööö ohjaaja menee ostoksille, näen kyllä, ohjaaja – menee pojan kanssa ja menee ostoksille ja ostaa jotain tätä varten, tästä harrastuksesta”.

Kaikki nuoret kokivat, että harrastaminen ja nuoria itseään kiinnostava vapaa-ajan viettotapa on nuorille tärkeimpiä asioita turvapaikanhakuprosessin aikana.

H1:” Koko ajan käyn koulua, nukun, ja syön ja menen Leppävaaraan tai jonnekin muualle kuten Leppävaara ja puhua muiden suomalaisten kanssa oppiakseni jotain”.

Haastateltavista kaikki sanoivat harrastavansa vapaa-ajallaan myös suomen kielen opiskelua. Nuorten kertoman mukaan hyvä keino oppia suomea, on mennä vapaa-ajalla esimerkiksi kauppakeskukseen, ja opetella siellä suomea kyselemällä erilaisia asioita suomalaisilta. He pohtivat myös, että tässä iässä ja tässä tilanteessa on hyvä keskittyä erityisesti opiskeluun ja tulevaisuuden luomiseen.

H1:” Nyt minulla on harrastus juuri mitä tarvitsen nyt, opiskelen puhumaan suomea”.

7.5 Muita kokemuksia ryhmäkodin arjessa

Nuorten mukaan ryhmäkodin arjessa heitä on parhaiten auttanut integroitumaan uuteen yhteiskuntaan koulussa käyminen ja opiskelu. Tärkeinä he kokivat myös ohjaajien roolin sekä ryhmäkodin arkiaskareet. Arjessa nuorille tärkeintä oli turvallisuus. Turvallisuuteen liittyivät myös muiden nuorten ja ohjaajien tyytyväisyys sekä onnellisuus, jotka mahdollistavat nuorten mukaan yhteisön kautta jokaiselle yksilölle paremman olon.

H3: ”Jeah palvelut, tämä on, tämä yhteiskunta on oikein hyvä. Sinä tulet, sinä tulet se on tosi hyvä, kuten tämä koulu kuten muukin ...”.

H3: ” Minulle kaikki täältä ensimmäiseksi turvallisuus ja seuraavaksi, ja seuraavaksi on o:n, sanon koulu. Ja sitten minä haluta on ajanviete kuten joku ... urheilu ... ja ja raha ei ole”.

H1:” mutta ohjaaja, ohjaajat, vanhat henkilöt, hän tietää mitä me teemme. Jos ohjaaja näkee jonkun vihaisena tai jotain, hän ...minä näen hänen menevän toiseen paikkaan, ja ja sen jälkeen katsoo, että pojalla on hyvä olla, ja tulee tämän pojan kanssa ja puhuu hänen kanssaan, ja poika kertoo hänelle ”tämä ei ole hyvä, haluan ystävän, haluan isän, äidin”, tällä tavalla. Ja tämän jälkeen hänelle on parempi fiilis”.

Osalle nuorista nukkuminen ja hyvä ruoka riittävät tuomaan tyytyväisyyttä elämään. Nuoret kokivat, että aiemmin ruoka oli ryhmäkodissa parempaa, ja pohtivat, mistä muutos mahtaa johtua? He kertoivat jo omalta osaltaan tottuneensa suomalaiseen ruokaan, mutta toivoivat, että ainakin aluksi ryhmäkotiin tuleville nuorille voitaisiin tarjota myös heille tutumpia ruokia.

H2: ” Ruoka ja nukk(h)ua heh heh he he”.

Ryhmäkodin arkeen liittyen nuoret nostivat esiin tärkeinä asioina rutiinit, kuten harrastamisen, opiskelun sekä omasta siisteydestä ja hygieniasta huolehtimisen. Yleinen siisteydestä huolehtiminen ja oman huoneen viihtyvyys koettiin myös tärkeinä. Se, että nuoret joutuvat siivoamaan omat vessansa, pidettiin hyvänä asiana.

H1: ” on tämä koti, meillä on jotain siivoamista täällä, jotain siivoamista täällä (0.1) wc ja wc:n siivoaminen, niinpä minulla onh minä luulen minä luulen en tiedä muista pojista, mutta minusta, Jos siivoan siellä, niinku wc:ssä, niin teen sen niin kuin itselleni, koska minä käytän sitä.

Haastattelussa nuoret toivat esille, että olisi tärkeää saada asua turvapaikanhakuprosessin ajan samassa paikassa. He kokivat, että asumiseen liittyvät muutokset eivät ole nuorille hyväksi. Toisaalta he pohtivat, että tämä on hyvä paikka, ja että tänne pitäisi saada jäädä. Haastatellut nuoret ehdottivat, että olisi hyvä, jos nuoret myös pääsisivät tutustumaan erilaisiin asumispaikkoihin turvapaikanhakuprosessin aikana, jolloin he osaisivat arvostaa enemmän sitä, mitä tässä ryhmäkodissa on tarjolla.

H3: ” Se ei ole kaksi kertaa yksi kertaa muutoksia, ei useammalle kerta sinä vaihtaa (--) näitä paikkoja, sinä haluat jatkaa tottumusta kuten tämä on pojille, ei siksi, että tämä on tämä paikka, koska tämä paikka on todella hyvä paikka”.

H2: ” Ei hyvä joillekin ihmisille, jotka tulevat tänne, ei ole hyvä vaihtaa jotain hmm kaupunkia. Eli Turku... Aluksi yksi henkilö tulee yhteen paikkaan, elämään yhdeksi kuukaudeksi, kahdeksi kuukaudeksi, kolmeksi kuukaudeksi, ja minulle totumus täällä. Kaikki työ tehty loppuun, ei ole ongelma jotain tehdä täällä, mutta tämä on, tämä on meidän ensimmäinen kerta, tämä ei ole ryhmäkoti nämä muutokset. Kuuntele, ensimmäistä kertaa on vaikea asia TÄMÄN kanssa, me työskentelemme joka paikassa, meidän työ täällä on loppu, on vaikea lopettaa, sen jälkeen sinun pitää lähteä, mutta (-) jatkaa koulun kanssa tauon jälkeen, ennen kuin tämä tauko on huono meille”.

H3: ” Sitten vaihtaa *joo* sinä menet ... Joo kaikki: i uusi , kaikki uusi, sinä vanha, mutta mutta sitten menet juu, kaikki uusi ja siin on uusi jah yksi jah kaksi kuu-kautta ...joo... SITTEN kaikki vanhaa ja puhuu ja surullinen... ja nauraa. Mutta yksi ja kaksi ja surullinen. Ei Hyvä. Ja kaikki muuttuu ... muuttuu”.

Osa nuorista mainitsi tärkeänä myös ryhmäkodissa järjestettävät huomionsoitukset asukkaille kuten syntymäpäivät, läksiäiset ja muut juhlat. Tällaiset asiat ja pienet nuoren yksilölliset huomioimiset olivat heidän mielestään osoituksia välittämisestä, ja ne toivat nuorelle tärkeyden tunteen, kuin olisivat oman perheensä kanssa.

H1: ”Minä puhuin ää tästä asiasta tästä asiasta, jos minulla on syntymäpäivä tai jotain, kaikki ohjaajat tulevat tekemään minulle kakun, meillä on hauskaa ... joten se on tosi kivaa. Todellakin. Tunnen kuin olen perheessäni. Niin kivaa”.

Keskusteltaessa ryhmäkodin palveluiden parannusehdotuksista nuoret nostivat esiin tärkeimpänä asiana, ettei ryhmäkodissa saisi olla samaan aikaan liian paljon nuoria. He kertoivat, että siellä heidän oloaikanaan on ollut sekä vakituisia asiakkaita että runsaasti tilapäismajoitettuja asiakkaita. Nuorten mielestä ohjaajat voisivat opettaa kaikkia nuoria itsenäisemmiksi. Lisäksi nuoret toivoivat ryhmäkotiin enemmän kantasuomalaisia ohjaajia.

H3: ”Jotkut ohjaajat eri maasta on kaksikymmentä, kaksitoista, viisitoista öö vuotta jäädä tänne, kuten >hän parempi asuu täällä<, mutta en tiedä, ehkä hän opiskella tässä maassa ehkä ei, MITEN hän voi puheessaan uudelle ihmiselle, joka tulee tänne, on kyseessä Huutaminen yhdelle henkilölle, koska tämä, tämä ei ole, tämä henkilö on ensimmäistä kertaa tulla tänne. Olen sitä mieltä, että toiset ihmiset on tämä ei sanoa tällä tavalla, ei sano tällä tavalla. Koska tämä o:n erilainen maa. On ehkä opiskella tässä maassa tai hän ei, hän on kuinka hän voi puhua yhdelle henkilölle, se on ikävää kuten hän tulla tänne yhden kahden syntyperäisen jälkeen. On kyse huutamisesta ...”.

Ohjaajilta toivottiin myös parempaa eri kulttuurien tuntemusta. Nuoret nostivat esiin muun muassa muslimien tärkeän Ramadan-kuukauden vieton. Nuorten mukaan ryhmäkodissa ei ollut riittävästi huomioitu Ramadan-kuukauden aikana paastoavien ravinnon tarvetta. Heidän mukaansa paastoajat saivat ruokaa yön aikana vain kerran, ja lisäruuan pyyntöihin oli vastattu epäkunnioittavasti.

H3: ”Mutta kysyn toiselta henkilöltä toisesta maasta, työskentelee täällä ... työskentelee täällä toisesta maasta, on töissä täällä Ramadan-kuukauden, kaikki tietävät. Hän on hyvin hyvin hyvin ...huutaa kello yhdeltä tai kahdelta. Mutta minä en nuku aamuun asti, ... on silminnäkijä. Olen hyvin hyvin hyvin ... hyvin päänsärky, ääh hyvin. Ajattelen yhdestä viiteen yöllä, miksi hän sanoo minulle jotain syömisestä, vähäisestä syömisestä. Se on tosi tosi vaikeaa, en tiedä ... Minulle on se on sama, mutta en ymmärrä, kysyn anna minulle tätä, tämä on loppu, tätä ei ole tarpeeksi tämä minulle ... vähän laittaa tätä, hän sanoo minulle, Ramadan-kuukautena. Se ei ole ongelma muina kuukausina, mutta Ramadan-kuukautena kello yksi hän hän ehkä laittaa sen roskikseen...”.

8 Johtopäätökset

Kulttuurienvälisissä tilanteissa kaikki osapuolet ovat oppijoita ja kehittäjiä; ei ole yksipuolisesti kulttuurin omaksujia ja sen opettajia. (Lasonen, Johanna – Halonen, Mia 2009:15.)

8.1 Turvallinen arki kotoutumisen edistäjänä

Tässä tutkielmassa esitetyt aiemmat tutkimukset, ja myös aineiston tulokset osoittivat, että suomen kielen opiskelu oli yksi tehokkaimpia ja tärkeimpiä kotoutumisen edistäjiä. Kaikille alaikäisille turvapaikanhakijoille olisi erityisen tärkeää pystyä tarjoamaan suomen kielen opetusta mahdollisimman pian heidän tultuaan Suomeen. Vartia, Maarit – Bergbom, Barbara – Giorgiani, Terhi – Rintala-Rasmus, Anita – Riala, Riitta – Salminen, Simon (2007: 68) mukaan maahanmuuttajien kielitaidon kehittyminen on pitkälti kytköksissä kulloinkin vallalla olevaan maahanmuutto- ja koulutuspolitiikkaan. Nuoret kertoivat myös koulussa käymisen tukeneen heitä uuden sosiaalisen verkoston luomisessa ja kantasuomalaisiin tutustumisessa. Opiskelu antoi heille myös mielekästä tekemistä turvapaikanhakuprosessin aikana. Koulussa käyminen ja kotiläksyjen tekeminen antoi heille myös onnistumisen hetkiä, jotka olivat omiaan vahvistamaan heidän kotimaassa sodan keskellä tai pakomatallaan kolhiintunutta itsetuntoaan. Nuoret pysyivät opiskelupaikan myötä alkamaan luottaa myös omaan valoisampaan tulevaisuuteensa, ja se antoi heille voimia myös haaveilla tulevasta.

Kotoutuminen on nuorille turvapaikanhakijoille moniulotteinen ja pitkä prosessi, joka on täynnä uusia opittavia asioita, ja jota varjostaa vuoroin ikävä ja huoli perheestä ja vuoroin epävarmuus turvapaikan saamisesta. Näissä ja monissa muissa nuoruuden ikäkaudelle ominaisissa tunteiden ristiaallokoissa ryhmäkodin ohjaajilla tuntui olevan yllättävän suuri emotionaalinen merkitys nuorille. Nuoret olivat yksimielisiä siitä, että ohjaajat edustavat heille Suomessa omaa perhettä, ja joidenkin nuorten mielestä jopa isää tai äitiä. Ohjaajilla on tästäkin syystä suuri vastuu ymmärtää oma merkityksensä nuoriin kohdistuvaa kotouttamistyötä tehdessään. Vastuu liittyy ammatillisuuteen, jossa ohjaaja kykenee tekemään riittävän emotionaalista työtä ottamatta itselleen kuitenkaan muuta roolia kuin mikä ammattieettisesti on suositeltavaa. Ammatillisuus liittyy siihen, että kotoutumisen ajoitusta räätälöidään aktiivisesti sen mukaan, mihin asiakas on valmis. Tällä tavalla luodaan hyviä palveluja hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi, missä riittävä ajan antaminen varsinkin aluksi on tärkeää (Ekholm, Elina – Salmenkangas, Mai

2008: 76.) Nuoret kokivat, että empaattisen ohjaajan kanssa pystyi puhumaan myös ongelmistaan, huolimatta yhteisen kielen puuttumisesta. Heidän mukaansa sellainen ohjaaja huomaa jo eleestä tai ilmeestä, mistä saattaa olla kysymys. Kati Turtiaisen (2008: 2) tutkimuksen mukaan pelkästään ystävällinen, tilaa antava ja kärsivällinen asenne kantaa asiakassuhdetta vielä enemmän kuin saman kulttuurin sisällä.

Aineiston perusteella ryhmäkodin turvallisuus oli alaikäiselle turvapaikanhakijalle kaikkein tärkeintä. Sen vahvistaa myös Minttu Rätty (2002: 178) väittämällä, että yksin tulleilla pakolaislapsilla on omaan kehitysprosessiin liittyviä ongelmia, sotaan ja väkivaltaan liittyviä traumakokemuksia, ja sen lisäksi he kärsivät turvattomuudesta ja hylätyksi tulemisen tunteista. Turvallisuus kattaa nuorten mukaan turvallisen arjen, rutiinit sekä fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden. Kukaan haastatelluista nuorista ei ollut kokenut tulleen kiusatuksi, mutta he nostivat esiin joidenkin työntekijöiden kohdelleen nuoria epätasa-arvoisesti ja epäkunnioittavaksi. Tällainen toiminta aiheutti nuorissa hämmennystä ja turhaa mielipahaa. Turvallisuuden tunteeseen liittyi haastateltavien mukaan myös ennakoitava ja rauhallinen aikuisen käyttäytyminen sekä kaikkien ryhmäkodissa asuvien ja työskentelevien tyytyväisyys. Tyytyväisyyttä nuoret perustelivat sillä, että tyytyväiset ja onnelliset ihmiset eivät luo uhkaa heidän ympärilleen. Näistä sodan keskeltä tai muualta uhkaavasta ympäristöstä tulevien nuorten kommentteista päätellen rauhallinen ja riittävän ennakoitava ilmapiiri ryhmäkodissa antaisi heille tilaa olla, ja kehittyä rauhassa oman ikänsä mukaisella tavalla.

Kaikki nuoret haastateltavat kokivat harrastukset ja itselleen mieluisat vapaa-ajanviettotavat yhtenä parhaiten heidän kotoutumistaan edistävinä tekijöinä. Kaikki haastatellut kertoivat harrastavansa aktiivisesti erilaisia urheilulajeja. Fyysistä kuntoaan ylläpitämällä he edistivät myös henkistä hyvinvointiaan. Lisäksi harrastaminen ja oma vapaa-aika lisäävät mahdollisuutta tutustua uusiin ihmisiin. Nuoret kertoivat käyvänsä vapaa-aikoinaan esimerkiksi nuorisotaloilla, tai tapaamassa joko heille saman kulttuurin edustajia tai muuten vain kuljeksivat yhdessä muiden ryhmäkodin nuorten kanssa tutustumassa uuteen ympäristöönsä. Minttu Rädyn (2002: 170) mukaan maahanmuuttajanuorille on tarjolla erityisesti maahanmuuttajille suunnattua toimintaa, mutta on todettu, että he käyttävät mieluummin niin sanottuja ”normaalipalveluja”. Nuorille annetaan mielellään mahdollisuus liikkua vapaasti kotiintuloaikojen puitteissa, sillä on huomattu, että itsenäinen ja utelias etsijä on usein myös aktiivisesti kotoutuva.

8.2 Kotouttamistoimien laatuun vaikuttavat tekijät

Ohjaajien kiire tai haluttomuus auttaa nuoria ongelmiansa ratkaisemisessa oli nuorten mielestä ikävän yleinen piirre viime kesän ja syksyn pakolaistulvan aiheuttamassa sekaannuksessa. Heikentyneestä palvelun laadusta kärsivät etupäässä nuoret ryhmäkodissa asuvat turvapaikanhakijat. Myös Ekholm – Salmenkangas (2008:81–91) väittää, että kiireen tunne vaarantaa palvelujen ymmärtämisen kokonaisuuksina. Vaikka tilanne oli suomalaisessa maahanmuuttopalvelussa ennenkuulumaton, olisi siinä tilanteessa lisäresurssien oikea-aikainen ohjaaminen oikeisiin paikkoihin vähentänyt turvapaikanhakijoiden inhimillistä kärsimystä kotouttamispalvelujen takkuilla. Haastateltavat korostivat ongelmien lisääntyneen nuorten turvapaikanhakijoiden lisääntyessä ryhmäkodissa. He kokivat silloin myös ryhmäkodin turvallisuuden ja makuutiloissa asuvien sisäisen ryhmäkurin heikenneen.

Yllättävänä kotouttamispalvelujen laadun parantajana nuoret nostivat esiin kantasuomalaisten vähemmän epätasa-arvoisen kohtelun nuoria kohtaan. Heitä toivottiin lisää. Vastaavasti taas haastateltavat olivat kokeneet maahanmuuttajataustaisten ohjaajien taholta tiettyyn kieliryhmään kuuluvien suosimista, kun taas toisia nuoria kohtaan epäkunnioittavaa puhumista. Työntekijöiden edellytykset esimerkiksi kotouttamistyön tekemiseen riippuvat työkokemuksesta, ammatillisesta osaamisesta ja psykososiaalisten kuormitustekijöiden vaikutuksesta (Ekholm – Salmenkangas, 2008).

Haastattelussa kotouttamispalvelujen laatuun liittyvissä kysymyksissä nuoret pohtivat voittopuoleisesti ohjaajiin liittyviä asioita. Tähän todennäköisimmin on syynä ohjaajien näkyvyys ja merkitys nuorten arjessa. Kotoutumisen laatua parantavina asioina nuoret kertoivat olevan esimerkiksi pienetkin ohjaajien nuorille osoittamat yksilölliset huomiot arjessa sekä ryhmäkodissa järjestettävät huomionosoitukset kuten syntymäpäiväjuhlat, nuoren läksiäiset ja muut arjesta poikkeavat juhlatilaisuudet. Tällaiset huomiot ovat nuorten mielestä osoituksia välittämisestä, joka vahvistaa heidän omanarvontuntoaan. Asiakas tuntee, että palvelut ovat häntä varten, ja että hänet oikeasti otetaan huomioon. Se, että ylipäättään otetaan huomioon, voi olla monelle aivan uutta. Osa vastaajista oli huolissaan siitä, että nuorten epätasa-arvoinen kohtelu heikentää toisten nuorten asemaa ryhmäkodissa. Lisäksi se aiheuttaa eripuraa ja riitoja varsinkin eri etnisiä ryhmiä edustavien nuorten välillä. Jotkut haastateltavista kuvailivat joidenkin ohjaajien kommentteja jopa rasistisiksi. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja tasa-

arvoinen kohtelu ovat osa ammattitaitoisen ohjaajan perus-osaamista. Sellaista osaamista pitäisi vaatia jokaiselta kotouttamistyöhön osallistuvalla työntekijältä.

Kotouttamispalvelujen laatua heikentävinä tekijöinä nuoret kokivat myös sen, että heidän mielestään ohjaajilta puuttuu yhtenäinen toimintalinja. Tätä nuoret kuvailivat esimerkiksi sillä, että jos jonkun ohjaajan kanssa on sovittu jotain yhteistä tekemistä tai menemisestä jonnekin, niin toinen ohjaaja voi mitätöidä sopimuksen omalla päätöksellään. Nuorille aiheutui tällaisissa tilanteissa harmia ja kiusaantuneisuutta, eivätkä he voineet ymmärtää ohjaajien epäkunnioittavaa toimintaa toisiaan kohtaan. Lisäksi ohjaajat antavat heidän kertomansa mukaan nuorille ristiriitaisia ohjeita monissa erilaisissa tilanteissa. Tuollaiset tilanteet ovat hämmentäneet vastaajia, eivätkä nuoret enää tiedä, kehen uskoa ja miten heidän odotetaan toimivan. Toisaalta kotoutumisen laatua parantavina asioina nuoret taas nostivat esiin yksinkertaiset arjen nautinnot kuten hyvä ruoka, siisteys sekä nukkuminen.

Tutkielman vastauksista ilmeni nuorten pettymys terveydenhoitopalveluihin. Heidän mielestään he olivat saaneet niitä liian vähän tai ei ollenkaan. He pohtivat muun muassa sitä, miksei terveydenhoitohenkilökunta ole ottanut heidän kokemiaan kipuja ja särkyjä riittävän vakavasti. Heille kaikille oli hoitoa odotellessa annettu ohjeeksi juoda enemmän vettä, ja särkyihin otettavaksi käsikaupasta saatavia särkylääkkeitä. Heitä ihmetytti käytäntö, jonka mukaan hoitajat pyrkivät selittämään heille kaikki säryt psyko-fyysisinä stressioireina. Nuoret kuvailivat muun muassa sitä, että heidän urheiluvamoihinsa eivät perussärkylääkkeet olleet auttaneet, mutta ne ovat aiheuttaneet uutta kipua esimerkiksi vatsaan. Haastateltavia askarrutti ja turhautti se, että lääkärin vastaanotolle ei pääse ajoissa, jos ollenkaan.

8.3 Parempaan arjen kotouttamispalvelut

Keskusteltaessa palveluiden kehittämisestä, nuoret kertoivat ensimmäisten päivien ja viikkojen olleen heille ryhmäkodissa kaikkein vaikeimpia. He ehdottivat, että vastikään ryhmäkotiin saapuneen nuoren tutustuttamiseksi talon työntekijöihin ja toisiin ryhmäkodin nuoriin voisi kehittää ”jotakin”. Tällaisilla tutustuttamistoimilla uusi tulokas pääsisi nopeammin tutuksi asumispaikkansa kanssa, ja kotoutuminen lähtisi heti käyntiin. Haastateltavien nyt asuttua ryhmäkodissa jo useita kuukausia, ei kukaan heistä enää haluaisi lähteä sieltä pois. Nuoret ehdottivatkin, että olisi oman kotoutumisen kannalta tärkeää saada asua samassa paikassa ainakin niin kauan, kun on alaikäinen. He koki-

vat, että muutoksia elämässä on ollut jo kylliksi, ja asumiseen liittyvät jatkuvat muutokset eivät ole nuoren kehityksen kannalta hyvä asia. Asumisolojen parantamiseksi haastateltavat ehdottivat muutoksia majoittumisasioihin. Nuorten välisten konfliktien välttämiseksi ja toisaalta taas nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi yhteen huoneeseen sijoitettaisiin asumaan kahdesta kolmeen henkilöä, ja että eri kansalaisuudet majoitettaisiin eri huoneisiin. Nuoret kertoivat, että Suomeen kotoutuessaan heillä riittää haasteita ihan tarpeeksi ilman, että joutuu tasapainoilemaan eri kansalaisuutta tai eri uskonto-kuntaa olevan kanssa samassa makuutilassa. He ehdottivat joustavuutta myös mahdollisuuteen vaihtaa huonetta niin, että uudet ryhmäkodin sisällä olevat ystävykset pääsisivät asumaan samaan huoneeseen. Tärkeimpänä majoitukseen liittyvänä asiana vastaajat ehdottivat, ettei ryhmäkotiin enää majoitettaisi tulevaisuudessa liikaa uusia turvapaikanhakijoita. Tuloksien perusteella ryhmäkodin fyysisiin tiloihin toivottiin lisää peseytymis- ja wc-tiloja. Kaksi wc:tä ja yksi suihku kahdelletoista teini-ikäiselle on liian vähän. He kertoivat, että pesutiloihin syntyy varsinkin aamuisin ja iltaisin ruuhkaa, joka aiheuttaa riitoja nuorten välillä. Lisäksi he toivat esiin tarpeen toisesta pyykinpesupai-kasta; yksi pesukone yhdessä ahtaassa wc:ssä ei riitä yli kahdellekymmenelle vaatteiden pesijälle.

Nuoret pohtivat omaa alkujärkytystään viimein ryhmäkotiin päästyään. Olivathan he päässeet omalla pakomatallaan nyt toivottavasti yhteen päätepysäkkiin. Väsyneinä matkastaan, ja vasta kotoutumisensa alkutaipaleella, he olisivat toivoneet saavansa ainakin vähän aikaa ravinnokseen tuttuja makuja. Nuoret ehdottivatkin alkutaipaleen kotoutujille tarjottavaksi ruokaa ja makuja, mihin he ovat tottuneet, ja että totuttautumi-nen suomalaiseen ruokaan alkaisi siinä ohessa. Heidän kertomansa mukaan useat alaikäiset turvapaikanhakijat meinaavat nääntyä siksi, etteivät he heti pysty syömään kaikkia ryhmäkodissa tarjottavia suomalaisia ruokia. Nuoret toivoivat myös, että saisi-vat yhdessä muiden nuorten kanssa useammin valmistaa kaikille ryhmäkodin asukkail-le heille tuttuja, kotimaisia ruokiaan.

Tulosten mukaan haastateltavat esittivät, että nuorten tulisi saada mahdollisimman pian ryhmäkotiin tultuaan alkaa harrastaa samaa harrastusta, joka hänellä on ollut ko-timaassaan. Pitkä odottaminen ja harrastuskatko eivät heidän mukaansa ainakaan edistä nuoren kotoutumispyrkimyksiä. He toivoivat harrastusmahdollisuuksiin tasaver-taista kohtelua.

Itsenäisyyteen ja vastuunottoon kannustaminen edistäisi heidän mielestään heidän kotoutumistaan. Useimmat teini-ikäiset eivät vielä kykene kantamaan vastuuta aikuisen lailla, eikä alaikäinen turvapaikanhakija olemalla kaukana kotoa ole siinä poikkeus. Mutta siinä, että nuorten mielestä alaikäisiä turvapaikanhakijoita kohdellaan usein heidän ikäänsä nuoremmalla tasolla, saattaa pitää paikkansa. Suomalainen lastensuojelu saattaa päätöksenteossaan välillä kohdella alaikäisiä turvapaikanhakijoita yhtenä massana, jossa 12-vuotiaalla ja 17-vuotiaalla on samat säännöt. Nuoret toivat esiin myös toiveensa siitä, että myös heidän mielipiteensä otettaisiin paremmin huomioon erilaisia menoja suunniteltaessa. He kokivat, että toisinaan heillä on liikaa tapaamisia tai menoja samalle päivälle. Edellä mainittuihin asioihin he toivoivat lisäksi, että heille tarkoitettuihin tapaamisiin liittyvä tiedottaminen tulisi riittävän ajoissa. Joihinkin tärkeisiin viranomaistapaamisiin he eivät olleet saaneet kutsua ollenkaan.

Kotouttamispalvelujen kehittämiseksi yhtenä tärkeimmistä asioista nuoret nostivat esiin kokemuksensa ohjaajien toiminnasta. He olivat muun muassa huolissaan siitä, että ohjaajat vaihtuvat liian usein – juuri, kun he ovat tottuneet johonkin ohjaajaan, tilalle tuleekin uusi. Tasavertaisen ja nuoria hämmentämättömän ohjaustoiminnan kannalta nuoret kaipaisivat ohjaajille yhtenäisempiä toimintatapoja. Ohjaajilta toivottiin myös parempaa eri kulttuurien tuntemusta esimerkiksi uskonnon harjoittamiseen liittyvissä asioissa. Edelleen nuoret kertoivat negatiivisista kokemuksistaan maahanmuuttajataustaisten ohjaajien toiminnasta, ja palvelujen kehittämisen kannalta he toivoivat ryhmäkoitiin enemmän kantasuomalaisia ohjaajia, joiden toiminnasta heillä kaikilla oli parempia kokemuksia. Vartia, Maarit – Bergbom, Barbara – Giorgiani, Terhi – Rintala-Rasmus, Anita – Riala, Riitta – Salminen, Simon (2007: 18) mukaan sosiaalinen kanssakäyminen monikulttuurisessa yhteisössä on sekä mahdollisuus että haaste, jossa erityisesti yhteisöjen lähiesimiehillä on tehtävänä ottaa huomioon yksilöllisyys ja arjen toimivuuden ylläpitäminen. Honkonen (2010: 80) väittää lisäksi, että johtoryhmän ei tulisi liikaa eriytyä työntekijöistä, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa. Tällöin voi olla vaarana, että asiakastyöhön liittyvät realiteetit saattavat unohtua.

9 Pohdinta

Ideoidessani tutkielman aihetta reilu vuosi sitten, ei kukaan vielä voinut aavistaakaan, millainen pakolaisryntäys Eurooppaan vuoden sisällä saapuisi. Luultavimmin lähes jokainen suomalainen on viimeistään kuluneen vuoden aikana herännyt pohtimaan

omaa suhtautumistaan maailman pakolaistilanteeseen. Ei vähiten siksi, että myös Suomi on vastaanottanut ennätysmäärän turvapaikanhakijoita – ja siten myös ennätysmäärän yksin tulevia alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Vaikka suomalaiset pyrkisivät kieltämään tämän maailmanlaajuisen tosiasian, ei paluuta vuoden takaiseen tilanteeseen enää ole. Suomalaisilla päättäjillä alkaa olla kiire lisätä resursseja kotouttamistyöhön sekä organisoida ne riittävän toimiviksi ja kattaviksi palvelemaan turvapaikanhakijoiden tarpeita heidän kotoutuessaan uuteen yhteiskuntaan.

Tämä tutkielma antaa oman lisänsä kotouttamistoimien palvelujen laadun kehittämistyöhön erilaisissa turvapaikanhakijoiden alaikäisyksiköissä. Olen pyrkinyt poimimaan tutustumistani lähdemateriaaleista kaikkein keskeisimmät nuorten hyvää kotouttamistyötä edistävät tekijät. Näihin edistäviin tekijöihin pyrin nuoria haastatteleamalla löytämään vastauksia, miten niistä voitaisiin tehdä vielä laadukkaampia. Tässä taloudellisessa tilanteessa on tärkeää kohdentaa resurssit sinne, missä niistä on nuorille eniten hyötyä heidän rakentaessaan uutta tulevaisuuttaan. Nuoriin turvapaikanhakijoihin satsattavien resurssien tulokset näkyvät vasta vuosien tai jopa vuosikymmenien päästä. Suomalaisella yhteiskunnalla ei ole varaa eikä inhimillistä oikeutta kotouttaa maahanmuuttajia huonosti. Heille kaikille on taattava mahdollisimman nopeat ja riittävät kotouttamistoimenpiteet, jotta tulevaisuudessa välttyttäisiin suuremmilta ongelmilta. Näitä ongelmia voivat olla esimerkiksi pakolaisten huono-osaisuus ja syrjäytyminen.

Prosessina opinnäytetyön tekeminen oli monipuolinen ja haasteellinen oppimiskokemus. Kaikkein haasteellisimpana koin aiheen rajaamisen opinnäytetyössä käytettävän aikaresurssin puitteissa. Koska aihe oli hyvin mukaansa tempaava, oli tuo rajaamisen vaikeus läsnä koko prosessin ajan. Ryhmäkodissa itse työskentelevänä olin aluksi pettynyt, etten saanut haastateltua useampaa nuorta päivittäin muuttuvien tilanteiden ja nuorten nopeiden siirtymisten vuoksi. Toisaalta englanniksi tekemäni haastattelut toivat litterointityön yhteydessä tekemääni käännöstyöhön jo sen verran haasteita, että useampi haastattelu olisi tehnyt tämän tutkielman toteutumisen mahdolliseksi. Tuloksia kirjatessani ja haastatteluja analysoidessani sain ilokseni huomata, että olin osannut tehdä avoimet haastattelukysymykset riittävän yksinkertaisiksi, mutta riittävän kattaviksi niin, että onnistuin niiden avulla saamaan vastaukset kaikkiin tutkimuskysymyksiini.

Tuloksien perusteella yllättävänä tietona pidän sitä, miten suuri merkitys ohjaajalla on yksin tulleen alaikäisen elämässä. Laadukkaan kotouttamistyön varmistamiseksi onkin tärkeää huomioida ohjaajan työskentelyä viitoittava ammatillinen osaaminen. Ohjaajan

työ on niin monitahoista, että se vaatii tekijältään jatkuvaa reflektiointia ja omien taitojen päivittämistä. Myös esimiehillä on onnistuneen kotouttamistyön kannalta tärkeä rooli siksi, että heidän vastuullaan on maahanmuuttajatyöhön omistautuvan ja ammattitaitoisen henkilökunnan rekrytoiminen ja työhön ohjeistaminen.

Tutkielman luotettavuus perustuu läpi koko prosessin tehtyihin pikkutarkkoihin kirjauksiin. Niitä olen pyrkinyt avaamaan selkeästi kaikissa opinnäytetyön vaiheissa. Haastattelun tuloksia avatessani olen reflektoinut omaa suhdettani sekä haastateltaviin että tehtävää opinnäytetyötä kohtaan. Johtopäätöksiä tehdessäni olen tietoisesti pyrkinyt objektiiviseen analysointiin ja ammatilliseen reflektioon. Tutkimuseettiset velvoitteet olen huomioinut läpi kaikkien tutkimusvaiheiden.

Opinnäytetyöni tuloksia voidaan hyödyntää muita kotouttamispalvelujen laatuun tai vastaanottokeskusten arkeen liittyviä tutkimuksia tehtäessä. Jatkotutkimuksia voidaan tehdä osana ryhmäkotien laadunarviointia esimerkiksi asiakaskyselyjä, tai tutkimuksia monikansallisesta työyhteisöstä ja/tai sen vaikutuksista turvapaikanhakijoiden ohjauksellisessa kotouttamistyössä.

Lähteet

Aarnio, Helena – Enqvist, Jouni 2001. Dialoginen oppiminen verkossa – DIANA-malli ammatillisen osaamisen rakentamiseen. Kehittyvä koulutus 2. Opetushallitus.

Alasuutari, Pertti 1994. Laadullinen tutkimus. 3.painos. Vastapaino: Tampere

Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Anis, Merja 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D47/2008. Helsinki: Väestöliitto.

Arvola, Outi – Kuikkaniemi, Anu – Siren, Hanna 2014. Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Heikkilä, Elli (toim.). Siirtolaisinstituutti. Turku: PAINOSALAMA. 21–32.

Carlson, Bonnie E. – Cacciatore, Joanne – Klimek, Barbara 2012. A risk and Resilience Perspective on Unaccompanied Refugee Minors. National Association of Social Workers, Socail work. 259–269.

Czarniawska, Barbara 2002. Narrative, interviews and organizations. Teoksessa Gubrium & Holstein (toim.)(2002a). 735–750.

Ekholm, Elina – Salmenkangas, Mai 2008. Puhumalla paras. Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Sisäasiainministeriö. Maahanmuutto-osasto. Ykkös-Offset Oy: Vaasa.

Erikson, Erik H. 1950. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus

Erikson, Erik H. 1982. Den fullbordade livcykeln. Natur och Kultur. Lund: Beta Grafiska. 249.

Ervasti, Heikki & Saari, Juho 2011. Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa: Saari, Juho (toim.). Hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Espoon ryhmäkoti 2014. Asukaskysely. Välisalo, Mikko (toim.). Espoon kaupunki.

Euroopan ihmisoikeussopimus 1999/63. Annettu Helsingissä 20.5.1999.

Hallintolaki 2003/434. Annettu Helsingissä 6.6.2003. Luettu 16.7.2015.

Hallituksen maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet 2015. Verkkodokumentti. <<http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/334517/Hallituksen+maahanmuuttopoliittiset+toimenpiteet/186046e8-46c7-450c-98cf-45b2e2d19c2c>>. Luettu 10.1.2016.

Helsingin Sanomat1, 2015. Vantaa selvittää mahdollisuutta perustaa vastaanottokeskus – Espoosta ei löydy sopivaa tilaa. Verkkodokumentti. Kaupunki sivut 28.8.<<http://www.hs.fi/kaupunki/a1440733554505>>. Luettu 28.8.2015

Helsingin Sanomat2 2015. Turvapaikanhakijoita voi tulla tänä vuonna jopa yli 30 000 – Lammille järjestetään hätämajoitusta. Kotimaa sivut 28.8. Verkkodokumentti.

<<http://www.hs.fi/kotimaa/a1440732078549?ref=hes-art-lue-seuraavaksi-4>>. Luettu 28.8.2015.

Helsingin Sanomat3, 2015. Espoo ja Vantaa eivät ota vastaan turvapaikanhakijoita – ”Helsinki on kantanut koko seudun vastuun”. Kaupunki sivut 27.8. Verkkodokumentti. <<http://hs.fi/kaupunki/a1440649738655?ref=hs-art-artikkeli>>. Luettu 28.8.2015.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Tammi.

Huttunen, Rauno – Heikkinen, Hannu 1999. Kriittinen teoria ja toimintatutkimus. Moilanen, Pentti & Huttunen, Rauno & Heikkinen, Hannu (toim.). Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus. 155–186.

Hytinanti, Kirsi – Mikkonen, Anna G. 2009. Lapsipakolaisen kohtelussa on yhä puutteita. Yksin saapuneet lapset ovat maahanmuuttajista kaikkein haavoittuvimpia. HS.fi, Vieraskynä 28.12.2009. Teoksessa Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen 2014. Elli Heikkilä (toim.). Siirtolaisinstituutti. Painosalama: Turku.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion Yliopisto.

Kamali, Masoud 1999. Varken familjen eller samhället. En studie av invandraryngdomars attityder till svenska samhället. Stockholm: Carlsson Bokförlag. 88–91.

Kurki, Leena – Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko, 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Koistinen, Sari 2007. Dialogin mahdollisuudet yksin tulleiden pakolaisnuorten kotoutumisen tukena. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. 10 - vuotisjuhlajulkaisu. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Kuopio: Kopijyvä.

Kotouttaminen.fi. 2016. Näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Sisäasiainministeriön verkkodokumentti. <http://www.kotouttaminen.fi/files/39021/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf>. Luettu 17.3.2015.

Laki julkisista hankinnoista 2007/348. Annettu Helsingissä 30.3.2007. Luettu 21.8.2015.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 2011/746. Annettu Helsingissä 17.6.2011. Luettu 1.6.2015.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Annettu Helsingissä 30.12.2010. Luettu 18.5.2015.

Lasonen, Johanna – Halonen, Mia (toim.) 2009. Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 43.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Luettu 6.1.2016.

Maahanmuuttovirasto 2013. Tilastokatsaus. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/download/50417_Tilastokatsaus_turvapaikka_asiat_2013.pdf?9cb44141bafed188>. Luettu 5.2.2015.

- Maahanmuuttovirasto 2015. Turvapaikanhakuprosessi. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/julkaisut/prosessit_lyhyesti>. Luettu 28.8.2015.
- Maahanmuuttovirasto TP 2016. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Verkkodokumentti. <http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot>. Luettu 10.1.2016.
- Maahanmuuttovirasto S 2016. Sanasto. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä. Verkkodokumentti. <<http://www.migri.fi/medialle/sanasto>>. Luettu 8.1.2016.
- Manninen, Mari 2012. Odottamista väli tilassa. Lapsen oikeudet turvapaikkaprosessin aikana Suomessa ja Kanadassa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.
- Parsons, Annika 2010. Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Vähemmistövaltuutettu. Julkaisusarja 6. Porvoo: Painoyhtymä Oy.
- Perhoniemi, Riku – Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Hallittu maahanmuutto ja tehokas kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Pöyhönen, Sari – Tarnanen, Mirja – Vehviläinen, Eeva-Maija – Virtanen, Aija – Pihlaja, Lenita 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Henkilöstökeskus – Maahanmuutto – Hankkeet – Osallisena Suomessa. Verkkodokumentti. <<http://www.hel.fi>>. Luettu 18.9.2015.
- Rajavaara, Marketta (2005). Tutkivasta sosiaalityöstä sosiaalialan osaamiskeskuksiin. Teoksessa Mirja Satka – Synnöve Karvinen-Niinikoski – Marianne Nylund – Susanna Hoikkala (toim.). Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia, 47–72.
- Robson, Colin 1995. Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers. 5. painos. Oxford: Blackwell.
- Ruusuvuori, Johanna – Tiittula Liisa (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Gummerus: Jyväskylä. 124.
- Räsänen, Keijo 2007. Kehittämisoitteet. Tutkimusavusteinen kehittäminen ”käytännöllisenä toimintana”. Teoksessa Elise Ramsta – Tuomo Alasoini (toim.). Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa. Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. Tykes-raportteja 53. Helsinki: Työministeriö. 44–60.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammer-Paino Oy: Tampere.
- Siitari, Elina 2014. Sosiaalipalvelun laatuun liitettävät oikeudelliset reunaehdot. Pro Gradu-tutkielma. Johtamiskorkeakoulu. Tampereen yliopisto. s. 15 .Verkkodokumentti. <<https://www.google.fi/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Siitari%2C+Elina+2014.+Sosiaalipalvelun+laatuun+liitett%C3%A4v%C3%A4t+oikeudelliset+reunaehdot.+Pro+Gradu-tutkielma.+Johtamiskorkeakoulu.+Tampereen+yliopisto.+s.15>>. Luettu 21.08.2015.

Sisäministeriö 2016. Lainsäädäntö. Verkkodokumentti. <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttohallinto/lainsaadanto>>. Luettu 8.1.2016.

Suomen perustuslaki 1999/731. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Luettu 21.9.2015.

Sutela, Marja 2003. Sosiaali- ja terveystalvelujen ulkoistaminen. Oikeudelliset reunaehdot. Helsinki.

Säävälä, Minna 2007. Uussuomalainen nainen etsii paikkaansa. Venäläisten ja Kosovon albaanien elämänpolut työssä ja kotona. Tutkimusraportti. Femage - projekti 2007. Helsinki : Väestöliitto.

Tilastokeskuksen Käsikirjoja 51 2015. Maahanmuuttajat väestötutkimuksissa. Hyviä käytäntöjä kvantitatiivisen haastattelututkimuksen tekijälle. Helsinki.

Toikko, Timo – Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Turtiainen, Kati 2008. Kommunikointia uuden kynnyksellä. Luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolaisten ja viranomaisten välillä. Sosiaalityön lisensiaatin tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Tutkimusetiikka 2016. Tutkittavien itsemääräämisoikeus. Tampereen yliopisto. Verkkodokumentti. < <http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet/itsem.html>>. Luettu 6.1.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Muut kotoutumista tukevat toimenpiteet. Verkkodokumentti. <http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toitoimenpit/muut_kotoutumista_tukevat_toimenpiteet?>. Luettu 27.12.2015.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriön palvelu. Verkkodokumentti. <<http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen>>. Luettu 5.1.2016.

Ulkomaalaislaki 2004/301. Annettu Helsingissä 30.4.2004. Luettu 15.7.2015.

Vartia, Maarit – Bergbom, Barbara – Giorgiani, Terhi – Rintala-Rasmus, Anita – Riala, Riitta – Salminen, Simo 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Työterveyslaitos. Työministeriö. Helsinki: Tammer-Paino Oy. 18.

Viden, Sari – Ollila, Anne K. 2004. Hyvä, parempi, ydinperhe? Perhemuodot nuorten pohdinnoissa. Nuorisotutkimus 22 (3). 3–9.

YK:n ihmisoikeusjulistus 1948. Verkkodokumentti. < http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf>. Luettu 9.3.2015.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1959. Voimaantulo Suomessa 20.7.1991 Verkkodokumentti. < http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Lapsen%20oikeuksien%20julistus.pdf>. Luettu 15.12.2015.

Haastattelukysymykset

Teemat (I, II, III, IV ja V) ja kysymykset (1,2,3,4)

I. Asumisympäristö

1. Kun saavuit Espoon ryhmäkotiin, minkälaisia ajatuksia se sinussa herätti?
2. Mitä ajattelet ryhmäkodin toimivuudesta ja kodikkuudesta nuorten ryhmäkotina?
3. Mitä ajattelet makuutiloista ja muista nukkumiseen liittyvistä järjestelyistä?
4. Mitä tekisit toisin?

II. Ohjaajat/edustajat

1. Olet asunut ryhmäkodissa jo useamman kuukauden, joten sinulle on varmasti jo kehittynyt jonkinlainen näkemys ohjaajista ja ohjaajien työstä. Mitä hyviä ja huonoja puolia näet ohjaajien toiminnassa?
2. Millä tavalla toivoisit työntekijöiden toimivan nuoren turvapaikanhakijan kanssa?
3. Mitä erilaisia toimimisen vaihtoehtoja/mahdollisuuksia näkisit olevan edustajan ja nuoren välisessä kommunikoinnissa?

III. Terveys (fyysinen ja psyykinen)

1. Olet ryhmäkodissa asumisesi aikana tavannut terveydenhoitajan ainakin kerran. Jos olet tarvinnut myös sen jälkeen terveydentilaasi liittyvää apua joko terveydenhoitajalta tai lääkäriltä, niin kerro millaisia ajatuksia nuo tilanteet ovat sinussa herättäneet?
2. Miten olet itse päässyt vaikuttamaan omaan terveydentilaasi tai hyvinvointiisi ryhmäkodissa asumisen aikana?

IV. Harrastaminen

1. Millaiset ryhmäkodin järjestämät harrastukset tukevat sinulle mieluisaa vapaa-ajan viettotapaa?
2. Millaisia toiveita esittäisit eri harrastusmahdollisuuksista?

V. Ryhmäkodin arki

1. Minkä ryhmäkodissa tarjottavien palvelujen koet tukeneen kotiutumistasi uuteen yhteiskuntaan? Kerro myös jotain muista saamiasi palveluista?
2. Millä tavalla olet itse vaikuttanut kotiutumiseesi ryhmäkodissa asumisen aikana?
3. Minkä asioiden/palvelujen koet olleen itsellesi tärkeimpiä ryhmäkodissa asumisen aikana?
4. Mitä hyvinä pitämiäsi asioita suosittelisit sisällytettävän ryhmäkodista saataviin palveluihin tai mainitse joitakin asioita, joihin toivoisit ryhmäkodissa panostettavan enemmän?

VI. Taustatiedot

	sukupuoli	ikä	kotimaa	asumiskuukausien määrä
1.				
2.				
3.				